sosyal adalet

16 TEMMUZ 1963 SALI   HAFTALIK SİYASİ GAZETE   YIL: 1 SAYI: 18 FİATI 1 LİRA

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ
ANAYASADAN YANA MI DEĞİL Mİ?

HÜKÛMETİ ANAYASAYI EKSİKSİZ UYGULAMAYA ÇAĞIRIYORUZ

Döviz kaçakçılığı serbestçe yapılacak

BÜTÜN PARTİLER HUZURSUZ

ÜNİVERSİTELERİMİZ YETERSİZDİR

Vehbi BELGİL

Ünivetsitelerimizde olup bitenleri yakından izleyenlerin gün gibi açık olarak bildikleri şeyi, Türk halk oyu 27 Mayıs hareketinden sonra öğrendi. Bu, üniversitelerimizin yetersiz, ama her bakımdan yetersiz olduklarıdır. Üniversitelerimizin «her bakımdan yetersiz» olduklarından kasdim şudur:

Üniversitelerimiz:

1) Kuruluş yerleri,
2) Binaları,
3) Öğrenci yurtları,
4) Öğretim üyeleri,
5) Öğretim araçları,
6) Öğrencilerin hayata hazırlanmaları metodları bakımlarından yetersizdirler. Bu 6 grupa ayırdığımız meseleler de kendi içlerinde ayrıca bir takım ikinci derecede meselelere ayrılmaktadır.

Biz yazımızı iki bölüm olarak hazırladık. Birinci bölümde üniversitelerimizin tenkidi bir bütün olarak yapılacak, ikinci yazıda da çözüm şekilleri gösterilecektir.

Birinci bölümü sunuyoruz.

Üniversitelerimizin bugünkü durumunu incelerken ilk olarak akla kuruluş yeri gelir. Üniversitelerimiz hâlen şehir içindedirler. Şehir hayatı ise ilim atmosferi yaratılmasına mânidir. Öğrencileri cezbedecek, onları derslerinden alıkoyacak bir çok şeyler vardır. Üniversitelerimizi, Avrupa ve Amerika memleketlerinin hemen pek çoğunda olduğu gibi şehir dışına çıkarmak gerekir.

Üniversitelerimizin ikinci meselesi bina meselesidir. Bugün bilhassa İstanbul Üniversitesi, bu bakımdan acınacak durumdadır. Bir defa, binaların hemen hiçbiri üniversite binası olarak yapılmamıştır. Sınıflar küçüktür, havalandırma ve akustik tertibatları yoktur. Birbirile ilgili kolların sınıfları yakın değildir. Bu yüzden hocalar ve öğrenciler daimî seyahat halindedirler. Öğrencilerin yurt durumları bir fâciadır. Öğrenci yatakhanelerinin çoğu sıhhî şartlardan mahrumdur. Yemek yerleri uygunsuzdur. Çamaşır ve temizlenme işleri, bir çokları için, büyük problemlerdir. Hele ders çalışma imkânları bakımından bu yurtlar, pansiyonlar, medrese bozmaları... yürekler acısıdır.

Üniversitelerimizin üçüncü büyük meselesi öğretim üyeleri meselesidir. Ve bu konuda söylenecek çok şey vardır.

Sonuç sıfır

Bizde, üniversitede reform ihtiyacı, Cumhuriyet devrinde, ilk defa 1933 yılında duyulmuştur. O tarihte çıkarılan bir kanunla üniversitede geniş bir tasfiye yapılmış, kifayetsiz elemanlar başka işlere aktarılmış, yeni elemanların yetiştirilmesi için yeni metotlar konmuştur. Bu sırada Almanyada rfitler rejiminin başa geçmesi ekmeğimize yağ sürmüştür. Yeni rejimden kaçan dünya çapında kıymet pek çok profesör yurdumuza sığınmış, hattâ bunların bazıları vatandaşlığımıza bile girmişlerdir. Yani, üniversitelerimizin en kısa yoldan dünya üniversiteleri seviyesine ulaşmaları için millî ve beynelmilel şartlar âdeta elele vermişlerdir.

Fakat sonuç sıfıra sıfır, elde var sıfır şeklinde tecelli etmiştir.

Bugün üniversitelerimizde pek çok hocalar ilmî bakımdan yetersizdir. Bir çoğunun, çocuklara verecek doğru dürüst ders kitapları bile yoktur. Olanların çoğu da okuttukları ilim kolunun muayyen bölümlerini ders kitabı olarak yazmışlardır. Halbuki, ders kitabı bir hoca için ilmî nesal sayılmaz. Hocanın asıl görevi dalının metotlarile yurt meselelerini derinlemesine inceleyerek bu meseleleri dünya ve yurt aydınlarının önüne sermek ve meseleler, ilim ışığı altında hal şekilleri göstermektir. Bunu yapmadıkları içindir ki biz bir çok meselelerimizi yabancı profesörlerden öğrenmek zorunda kalıyoruz. Profesör Enosun yaptığını biz bir Türk profesöründen beklerdik. Yurdumuzdaki Düyunu Umumiye işini bize bir Amerikalı öğretmemeli ve bu Amerikalının eserini bir Türk profesörü dilimize çevirmemeli idi.

İyi bir teyp

Üniversite öğretim üyelerimiz ilmî bakımdan kifayetsiz oldukları gibi sayı bakımından da kifayetsizdirler. Bu yüzden aynı hoca bir kaç dersi birden vermektedir. Sonra, yurdun neresinde yeni bir üniversite açılsa mevcut profesörler oralara da gitmektedir.

Kaldı ki, hocalarımızın muazzam bir çoğunluğu iyi bir mütercim, iyi bir aktarmacı, iyi bir adapteci, sayın Gülten Kazganın tabirile, iyi bir teyp cihazından başka bir şey değildirler. Burada sözü, Üniversitenin içinden birine, sayın düşünür Gülten Kazgana bırakıyorum:

(Toplum bilimlerinin okutulduğu fakülteler bu günedek, Batı kitaplarında bulduklarını Batı için kurulmuş teorileri Türkiyeye, ne denli uyduğu araştırılıp soruşturulmaksızın, Türk toplumuna aktarmakla yetinmişlerdir. Üniversite hocası, pek nadir haller dışında, Batı kitaplarını, bir düğmeyi çevirdiğimizde banda kaydeden, sonra da, diğer bir düğmeyi çevirdiğimizde öğrenciye nakleden bir TEYP makinasından farksızdır. İçinde yaşadığımız toplumun problemlerini çoğu zaman Batı kaynaklarından okuyarak öğrenmemiz gerçekten hazindir... Üretim alanındaki yaratıcı güç eksikliğimiz fikir ve bilim alanında da kendisini «yaratıcı düşünce» eksikliği olarak göstermektedir... Millî eğitim, yaratıcı fikir eksikliğinin kurbanı olan tipik bir toplum müessesemizdir: Fransa hayranlığı ile kopya ettiğimiz orta okul eğitimi, biraz Amerikanlaştırmaya çalıştığımız ilkokul eğitimi ve hocanın öğrenimini yaptığı yabancı memlekete göre çok değişen bir üniversite eğitimi... Köylümüz nasıl tabiata bir katkı yapmadan onu sömüren bir üretici ise, aydınımız da Batıda bulduğuna bir katkı yapmak yaratıcılığından yoksun «müzmin bir öğrenci» dir.)

Bir tasla bin kuş

Üniversite hocalarımız, üniversite dışı işlerle o kadar meşguldürler ki kendi işlerini yapmaya vakitleri kalmamaktadır. Hemen hepsinin ya bir muayenehanesi, ya bir veya birden fazla kliniği, bir devlet hastahanesi hekimliği vardır. İktisat ve hukuk okutanlar, birden fazla kürsülerine ilâveten şirketlerde, ticaret odalarında bankalarda, özel müesseselerde... müteaddit iş sahibidirler. Ve bunu da, üniversiteden aldıkları para insan gibi yaşamalarına yetmediği numarası altında yaparlar. Bir kere, fakülteden aynı zamanda çıkmış iki gençten biri üniversiteye, diğeri meselâ Maliye Bakanlığına intisap etmişse ve üniversitedeki profesörlüğe, diğeri umum müdürlüğe yükselmişse ve bunların ikisinin barem derecesi de aynı ise umum müdür o parayla geçiniyorda profesör hazretleri neden geçinemez? Umum Müdürün çeşitli adlar altında avantaları varsa profesörlerin de var.

Hocalarımız yurt meselelerini bilmedikleri gibi dünya meselelerini de günü gününe izlemezler. Daha doğrusu izleyemezler. Daha da doğrusu, izleseler de, bu bilgileri, daha önce bir Avrupalı profesörün eserinde görmedikçe kullanamazlar.

Üniversitemizin dördüncü problemi öğretim araçları problemidir. Öğretim araçlarından maksadım teknik âletler, laboratuvar âletleri, haritalar, küreler... yanında ders kitapları ve referans kitaplarıdır.

Kitaplar ateş pahası

Tabiî bilimler okutulan fakültelerdeki öğrenciler, öğretim araçlarına dokunmak şöyle dursun bunların çoğunu görmezler bile. Ders kitapları, yukarda da belirttiğimiz gibi, ya hiç yok veya yetersizdir. Hattâ bazı hocalar utanmazlığı, öğrencilerin ders notlarının başına: ((Bu eser tarafımdan yazılmadığı, öğrencilerin derste tuttukları notlardan meydana getirildiği için beni ilzam etmez) deyecek dereceye kadar götürürler.

Ders kitapları pahalıdır da. Sayıları kasden az oldukları için paranız da olsa bunları kolay kolay bulamazsınız.

İş sadece ders kitapları ile bitmez. Bunların yanında müracaat kitapları da lâzımdır. Bu bakımdan memleket tam bir zavallılık içindedir. Bunun bir neticesi olarak da herhangi bir konuda araştırma yapmak isteyen bir öğrenci lisan biliyorsa yabancı eserleri okumak zorundadır. lisan bilmiyorsa, elbise yaptırmak isteyenin pamuk dikmekle işe başlaması kabilinden her şeyi kendinin yapması gerekir.

Üniversitemizin sonuncu meselesi öğrencilerin yetiştirilme metotlarıdır.

Öğrenciler, bugün sadece hocalarının verdikleri ile yetinmektedirler. Hocaların yüzde doksanı kendi branşlarını hiçbir zaman tam olarak okutmadıklarına göre çocuklar eksik bilgi ile yetiniyorlar demektir. Hayat gaileleri eksik bilgileri sonradan tamamlamaya da imkân vermediğine göre o eksik bilgi sürer gider. Sonra, bizde üniversitece çıkarılan ilmî dergiler olmadığı için her branştaki en son gelişmelerden hiç kimsenin haberi olmaz. Bunun neticesi olarak, 15 yıl önce fakülteden çıkmış bir öğrenci, son gelişmeler neticesi, hiç okumamış duruma düşer.

Öğrenciler, yurt ve dünya meseleleri hakkında pratik bilgilerle de teçhiz edilmemektedirler. Aralarında tam mânası ile teşkilâtlanmış değildirler.

İkinci yazı :

Üniversitenin islâh çareleri

sosyal adalet
HAFTALIK SİYASİ GAZETE
16 TEMMUZ 1963
YIL: 1, SAYI 18
FİATI: 100 Kuruş
İmtiyaz Sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden Mesûl Müdür
Cemal Hakkı SELEK
Umum Neşriyat Müdürü
Kemal SÜLKER
Teknik Sekreter:
Erdoğan ÖZER
İDAREHANE Cağaloğlu, Molla Fenari sokak No: 30-32 (Vatan Matbaası)
Tel: 229315
ABONE:
3 Aylık 10 lira
6 Aylık 20 lira
1 Yıllık 40 lira
Yurt dışı abonelerde posta ücreti abone bedeline eklenir
İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 liradır. Renkli ilânlar özel tarifeye tabidir.
Dizildiği ve basıldığı yer:
Vatan Matbaası — İstanbul

HAFTANIN OLAYLARI

Öğretmen Dernekleri Genel Kurulu toplandı

Öğretmen Dernekleri Birliğinin 16. Genel Kurulu, Antalya'da 15 temmuz 1963 günü, yurdun her köşesinden gelecek 500 ün üzerinde öğretmen dernekleri nin delegeleri ile toplanmış olacak. Toplantıda, her yıl olduğu gibi; Federasyonun öğretmenlere gereği kadar yararlı olup olmadığı ve bunun nedenleri üzerinde durulacağı sanılmaktadır. Ayrıca, geçen yıl yönetim kurulu, icra komitesi ve Başkanın, sendikalaşmaya gidilmesi için görevlendirildikleri halde bu görevi neden yerine getirmedikle rinin tartışması yapılacak, 20 şubat 1963 günü Ankara'da düzenlenen öğretmenler mitinginin neler getirdiği, kimlere yararlı olduğu en sert bir dille eleştirilecek kanısındayız.

Kurulduğu günden beri, Federasyonun, gücü ve zaman ile orantılı olumlu eseri pek yok gibidir. Bunun nedenleri nin başında, federasyon yönetimini ele geçiren kimselerin kişisel çıkarları yolunda federasyonu amacından uzaklaştırmaları gelir.

Geçmiş yıllarda, federasyon, öğretmen haklarının kısılmasında, öğretmenlerin sindirilmelerinde, Atatürk Devrimlerini savunmalarında öğretmenlerin karşısına geçtiği bile olmuştur. Federasyon yöneticileri dünün kurtları ile homurdana homurdana öğretmenlerin haklarını yemişler, öğretmenlere dönerek onlarla da oturup anlaşmayı politika edinmişler dir. Bu politika bir iki yıl öncesine kadar devam etmiştir.

Yıllarca bu politikadan bir kurtuluş bekleyen öğretmenler geçen yıl bu oyunun farkına varmışlarsa da nedenleri, ortadan kaldırma işinde daha başarıya ulaşamamışlardır. Antalya'daki kongre bu bakımdan ilginç geçeceğe benzer.

Eski düzeni yıkan 15. Genel Kurul delegelerinin bu başarıları övülmeye değer. Onlar bu yıl delege olarak gene katılırlarsa görevlerini en olumlu şekilde yapmaya devam edeceklerdir.

15. Genel Kurula katılan delegeler sadece eski düzeni yıkmakla yetinmemişler, federasyona öğretmenden ve halkta nyana işleyecek bir yön vermişlerdir. Bu kararla federasyon, ilkin, halkımızın eğitim sorunlarına sahip çıkan gerçekçi bir kurum hali ne sokulmuştur. Köy Enstitülerinin açılmasının savunulması bunun özlü bir örneğini verir.

15. Genel Kurul delegele ri aldıkları kararlarla, öğretmen hakları savaşı ile eğitim sorunlarımızı çözme savaşına yer değiştirtiyorlardı. Öğretmenler federasyonu toplumun dışında, ondan ayrı bir haklar savaşına girdiği zaman hem gerçekten uzaklaşıyor, başarısızlığa uğruyor, üstelik halk tarafından da sevilmiyordu. Öyleyse: ilkin eğitim sorunlarımız savunulacak, tüm yönleri ile halk oyuna çıkarılacak, eğitimin kurtuluşumuz için gerekliği ortaya konduktan sonra öğretmen haklarının savaşı çok kolay ve gerçekten başarıya ulaşacaktır. Bu gerçekleştiği taktirde, dün olduğu gibi, yöneticilerin, siyasilerin federasyonda ödev almalarından, çeşitli kimselere yalvarma heyetleri yollamaktan beklenen çelimsiz yarar yerine eğe menliğin tek sahibi halkın kendisinden yana ve kendi için tükenen bu aydın çocukla rını çıkarcılara karşı en güçlü şekilde koruması sağlanmış olacaktır.

Mehmet YILDIRIM

Bütün partiler huzursuz!

Aynı varlıklı sınıfların çıkarlarını savunan partiler içinde belli bir huzursuzluk göze çarpıyor. CHP de kurulan 4 kişilik tahkik heyeti «ihrac edilecek»lerin belgelerini hazırlamaya başladı. Sosyalist Kültür Derneği gibi bir fikir teşekkülüne üye olan milletvekili ve senatörlerine bile müsamaha gösteremedi. Derneğe üye olanları bu teşekkülden istifaya davet etti. Bu arada adları «Cuntaya destek olan» şeklinde çıkan miletvekili ve senatörlerle yapılan tartışma yeni gelişmelere ve huzursuzluğa imkân verdi. Eski Bayındırlık Bakanı ve CHP. genel sekreter yardımcısı Paksüt bu görevinden çekilmek gereğini duydu.

CHP., partiyi halkın partisi ve fikir partisi yapmak isteyenlerle, eskimiş tâviz politikası izleyenlerin çatışması ile huzursuzluğun son basamağına geldi. CHP. görünürde halk nazarındaki değerini gittikçe yitirmek tedir. Varlıklı sınıfların menfaati ile gerçekleri bağdaştırmayı asla başaramayacaktır.

YTP. de başlıyan Alican — Öçten çekişmesi, bu partinin Koalisyon içinde kalıp kalmamasını taze konu hâline getir di. Koalisyonda CHP nin tutumundan şikâyetçi olan Öçtenle lider Alican'ın anlaşamaması bu partiyi huzursuzluğun içine atı. Alt kademeler partiyi CHP ye karşı mücadeleye davet ederken, yöneticiler bugünkü ortamda CHP. ile işbirliğini savunmaktadırlar. YTP. yeni bir oluşa doğru gitmek istiyor.

M.P. de lider Bölükbaşının gerçekçi ve Anayasanın öngördüğü reformları savunucu bir hüviyetle mücadeleye atılmaması bu parti içindeki ilericilerle tutucuların birbirinden uzaklaşmalarına, sonunda partiden istifalara sebep oldu. aZten C. K M. P. nin birbiriyle uzlaşmayacak yapıda elemanlarla dolu yapısının meydana çıkardığı MP nin İstanbul İl yöneticilerinin toptan çekilmesi MP. deki sıkıntıyı arttırmıştır.

CKMP. de Koalisyonda kalmanın verdiği tutukluk, öteki partilerin CKMP den milletvekili ve senatör avına çıkmaları için yeter cesaret kaynağı olmaktadır. Bu bakımdan CKMP yöneticileri ve koalisyon yönlü leri tabandan gelecek tepkileri düşünerek huzurlarını yitirmiş benzemektedir.

A.P., son olayların etkisi ile eski D.P. nin mirascısı olma dâvâsını bir yana bırakmıştır. Fakat bazı yöneticilerin hâlâ 27 Mayıs ruhuna ve Atatürk ilkelerine açıktan «evet» dememesi zinde kuvvetlerde bu partinin sorumunu taşıyanlardan bazılarına karşı duydukları antipatiyi arttırmaktadır. Tabanda kiler ise ekonomik sıkıntıların nedenini henüz kesinlikle kavramadığı için geçmişin hasreti ni dile getiren bazı yöneticileri el altından desteklemektedir. Bu da huzursuzluk yaratıyor.

Hükûmet'i Anayasay'ı eksiksiz uygulamaya çağırıyoruz

Olaylar birbirini kovalamakta, fakat toplumun huzuru gerçekleşememektedir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtınca hazırlanan incelemeler 5 yıllık Plânda halk kütleleri yararına önemli değişiklikler yapılmasını zorunlu göstermektedir. Bu teşkilâtın Avrupalı üyeleri arasında en düşük seviyeli Türkiyemiz de nüfus her yıl yüzde 3 artmakta, yılda 400.000 insana yeni iş alanları açılması gerekmektedir. Cari ödemeler dengesindeki açık Türk ekonomisi için önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu açık son yıllarda 150 milyon doları bulmaktadır. Gelişme için dış borçları azaltmak şarttır. 1957 ye kadar Türkiye sermaye ve faiz olarak 950 milyon dolar ödemek zorundadır. İşsizlik, Tediye bilânçosu açığı, dış borçlar ve bunların yanında memleketteki huzursuzluk, yarına güvensizlik, Anayasanın uygulanmasında hükûmetin gösterdiği acz toplumun sürekli huzursuzluğu (ters basılmış satır)

Vatandaşın büyük çoğunluğu Anayasanın tastamam, eksiksiz uygulanmasını hükûmetten beklemekte ve alınacak bu yoldaki tedbirlerin müşkülleri birer birer yeneceği inancını taşımaktadır.

Ancak demokratik düzene inancı kadar, bu düzenin gereklerinin yerine getirilmesi zorunluğuna da inanmakta, hükûmetin tutumunu bu açıdan izlemektedir.

Başbakan İsmet İnönü 21 Mayıs hareketinden sonra şöyle demişti:

«Bu kadar sağlam bir ordu bünyesinden de kuvvet alan demokratik rejim ebediyete kadar yürüyecek ve milletin gerçek arzusunu ve ihtiyacını temsil eden demokrasi rejimi şerefle yaşayacaktır.»

Gerçekten de bu kadar sağlam ve Atatürk ilkelerine, 27 Mayıs ruhuna bağlı bir ordunun bulunduğu memleketimizde siyasî iktidar, Anayasayı tastamam, eksiksiz uygulamakla ıztıraplı hayatı, güvenli ve istikrarlı demokratik yaşantıya kavuşturabilirdi. 21 Mayıs hareketi Anayasaya ve demokrasiye karşı bir ayaklanma idi. Bu hareketin bastırılması Anayasaya bağlı çok partili demokratik rejimin kök salıp yerleşmesini dileyenleri elbette sevindirmiştir. Yalnız ne var ki Anayasa ve çok partili demokratik rejim ne 21 Mayıs olaylarından önce, ne de sonra aslâ eksiksiz, tastamam uygulanmış değildir.

Bugüne kadar iki koalisyon kabinesi iş basına geldi. Bu hükûmetlerden sormak istemiştir:

Anayasanın belli başlı hükümlerini, özellikle iktisadî ve sosyal haklar bölümündeki hükümlerini uygulamak yolunda hangi teşebbüste bulundular?

Yoksul vatandaşın parasızlık, işsizlik, pahalılık, meskensizlik gibi bir çok yüklerinden hangisini hafifletmek için ne vaptılar?

Anayasanın 10. maddesi «Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar» demektedir.

Hükûmetler bu alanda neler yapmıştır?

Vatandaşı, yoksul vatandaşı ezen ekonomik, sosyal ve politik şartlar olduğu gibi durmaktadır. Anayasanın 8. maddesi de hükûmeti Anayasaya aykırı kanunları der hal yürürlükten kaldırmakla görevlendir miştir. Mussolini İtalyasından aktarılmış faşist maddelerden tutun da, türlü türlü anti demokratik ,insan haklarına aykırı kanunlar hâlâ yürülüktedir. Ve hükûmet halkın yararına olması gereken ekonomik kalkınmayı, mutlu azınlığı korumak için kül fetlerini fakir halka yükleyerek gerçekleşmek ham hayali peşindedir. Bu, yukarda adını ettiğimiz uzman incelemelerinde de belirtilmiş, vergi reformu haklı olarak tenkid edilmiştir.

Evet, demokrasi...
Evet, çok partili rejim...
Evet, Anayasanın hükümranlığı...

Ama bütün bunlar, gerçekleri gizlemek için aldatıcı formüller olmamalıdır Hükûmeti memleketin yüksek menfaatleri adına gerçekçi olmağa çağırıyoruz. Anayasayı eksiksiz, tastamam uygulayınız.

Oysa hükûmet, Sıkı Yönetimin Anayasaya aykırı tasarruflarla gazete ve dergileri kapatmasına, fikir hürriyetinin kullanılmasına engel olunmasına göz yummaktadır.

Sıkı yönetim kanununda her ne kadar gazete kapatma hakkı, kumandanlığa tanınmakta ise de bu kanun eski bir kanundur. Eskiden Basın kanununda da meshur bir 50. Madde vardı. Bu madde anti demokratik diye kaldırıldı. Böylece yeni Anayasadan sonra Sıkı Yönetim Kumandanlığına gazete kapatma yetkisi veren eski madde havada kaldı. Sıkı Yönetim ancak hükûmetin kendisine devredeceği hakları kullanabilir. Sivil idârenin gazete kapatma yetkisi bulunmadığı için, bulunmayan bir yetkinin Sıkı Yönetime devri söz konusu olamaz. Kaldı ki Anayasamızın 22. maddesine göre gazeteler ancak 57. maddede belirtilen fiillerden dolayı mahkûm olmaları ve ayrıca kapatılmaları hakkında mahkemece karar verilmesi hâlinde kapatılabilir. Şu halde Sıkı Yönetimin mahkeme kararı almaksızın dergi ve gazete kapatması Anayasaya aykırı düşmektedir.

Hükûmetin bu harekete göz yumması, Anayasayı eksiksiz uygulama işinde kusurunu ortaya koymaktadır.

Toplum, çok partili demokratik rejimin Anayasayı uygulamak suretiyle yürümesini ve edebiyyen yaşamasını istemektedir. Müşküller bu suretle ortadan kaldırılacaktır. Bu suretle işsizlik önlenecek, vergi adaleti gerçekleşecek, toprak reformu yapılacak, tarım kalkınması mümkün olacak, öğretim seferberliği yerine getirilecek ve mutlu yarınlar görünecektir. Fakat hükûmet gününü gün etmenin rahatlığı içinde anti demokratik kanunları olduğu gibi bırakarak halkın ıztırabını dindirici yolda mesafe almamaktadır. Huzursuzluk, çelişme buradadır. Hükûmeti, Anayasayı uygulamaya ve köklü reformlar yapmaya çağırıyoruz.

SOSYAL ADALET

Gaziantepte T.İ.P. Gençleri

Gaziantepte çok ilginç bir gelişme gösteren Türkiye İşçi Partisi, bu defa Gençlik Kolunu da kurmaya muvaffak oldu. Gençlik Teşkilâtının başına Gaziantebin çok sevilen genç lerinden ülkücü olarak tanınan İlhami Biner getirildi. İl Başkanı sendikacı Ahmet Top, gençlere görevlerinin kıymetini ve önemini anlattı. Artık Eski Postahane Arkasındaki 27/C numaralı İl Merkezine yalnız işçiler, emekten yana aydınlar değil Atatürkün Cumhuriyeti emanet ettiği gençler de girmekteydi.

TİCARET

Ticaret odasına girmek mecburi olamaz!

İstanbul Ticaret Odası idâreci leri, Odanın, özel sektörü tem sil eden bir meslekî teşekkül olma vasfını yitirmektedir. Oda, tüc carın istemeye istemeye, zorla kaydolunduğu bir yerdir. Bu mec - buriyeti tüccara 55590 sayılı kanun yüklemiştir. Kanuna göre Adlî Si - cilli Ticarete kaydolunan her tâcir, Ticaret Odasına da kaydolunmak zo rundadır.

İşte bu mecburiyet neticesi şeh rimiz Ticaret Odasının 35.000'e ya kın üyesi olmuştur. Bu 355.000 üye Odaya her yıl aidat öder, harç öder, munzam aidat öder, iane öder. 15 milyon liraya yaklaşan Oda bütçe si de bu paralarla yapılır.

Fakat, işin asıl garip tarafı, bu 35.000 üyenin asgarî 34.500'ünün Odanın ne işe yaradığını bilmeme sidir.

Tüccar, Odanın olumlu bir işe yaramadığını ancak Odaya bir işi düşünce anlar. Ve o zaman kendi meslekî teşekkülünün amansız düş manı kesilir. Zira, en basit bir işini aylarca Odadan çıkaramaz. Ayrıca, memurlardan ilgisizlik, azar, hattâ hakaret görmezse kendini bahtiyar sayar.

Odanın belli başlı hiçbir işe ya ramadığı, tüccarın kendi meseleleri nin çoğunu buralara değil, kendi kurduğu özel teşekküllere götürme sinden de anlaşılır.

Meselâ, Odanın varlığına rağ - men bir İhracatçı Birlikleri vardır. Bir Toptancı Tüccarlar Derneği var dır. Oto işlerile uğraşanların, oto parçaları kadar çok ve çeşitli der nekleri vardır. Bütün budernekler, Odanın yapamadığı işleri yapmak için kurulmuşlardır. Ve kendi fa - liyet alanları içinde üyelerine haki katen de faideli hizmetler görmekte dirler.

Oda değil nalıncı keseri

Bunun en tipik misâli İstan - bul Toptancı Tüccarlar Der - neğidir. Girişi ve çıkışı Oda nınki gibi mecburî olmadığı halde Derneğin üye sayısı her geçen gün artmaktadır. İşin asıl garip tarafı, hepsi de Ticaret Odası mensubu o lan Dernek üyeleri Derneğin idâre sinde gösterdikleri başarıyı Odanın idâresinde gösterememektedirler. Bunun tek sebebi, Odanın reel bir ihtiyacı karşılamak üzere kurulma mış olması ve bir kısım özel serma yeciye çıkar sağlayan yer olması - dır.

Bundan bir asra yakın bir süre önce kurulan Odaya giriş ve Oda - dan çıkış serbest idi. Oda idârecile ri, durmadan, Hükûmetten, Odaya kayıt olma mecburiyetinin konması nı istemişler ve Cumhuriyet devrin de bu arzularına nail de olmuşlar - dır. Odanın varidat ve üyeleri de bundan sonra artmıştır.

Ancak, kapalı rejimde, Odaya kayıt mecburiyeti normal görülebi - lirdi. Bugün için aynı şey söylenebi lir mi?

Şurasını açıkça belirtmek yerin de olur: Tüccarı Odaya kaydolunma ya zorlamak Anayasamızın lâfzına değilse bile ruhuna aykırı olmak i cap eder. Nasıl ki işçileri bir meslek teşekkülüne girmeye zorlama Ana - yasaya aykırı ise, tacirin de Oda'ya kaydı mecburî olmamalıdır. Esasen Oda bir avuç büyük kapitalistin çıkarı için çalışmakta ve orta halli tüccar Oda işlerine karşı hiçbir il gi duymamaktadır. İşte örnekler:

1) İhtilâlden sonra Oda idâre cileri, Odayı, mensuplarına daha yararlı hâle getirmek için islâhat yapmayı düşünmüş - ler ve Odanın 35.000 üyesine mek tuplar göndermişlerdir. Mektup larda, tüccarın, Odanın islahı hu susunda ne gibi tavsiyeleri olabi lececeği sorulmuştur.

Gelen cevaplar 500 bile de - ğildir.

2) Oda idârecileri, şehrimiz radyosunda, tüccara da bir saat ayrılmasını iste - miş ve bu isteğini kabul ettirmiş tir. Ondan sonra yine 35.000 tüc cara, bu Saat'de neler konuşul masını istedikleri sorulmuştur. Tacirlerin halka sempatik gelen açık işleri ve ihtiyaçları olmadı ğı için soru cevapsız kalmış gibi dir.

3) Şehrimizin kalbur üstü tüc car ve sanayicilerinden 40 kadarına saat'de konuşma yapmaları ricasında bulunulmuş - tur. 3-4 kişi hariç öbürleri, gelip kendi saatlerinde konuşmak şöy le dursun cevap vermek sorunu nu bile hissetmemişlerdir. Onlar «tanışma» ya ayıracak vakitleri ni maddi ve fiili menfaate ayır mışlardır.

4) Odanın en başta gelmesi gereken görevi üyelerinin tam bir adres kitabını ha zırlamaktır. Ve şehrimiz Odası - nın hâlen böyle bir kitabı yok - tur. Bu yüzden, Oda memurları bile, Oda üyelêrile temas için telefon rehberinden faydalan - maktadırlar.

Misalleri arttırmakta faide gör müyoruz. Verdiğimiz şu bir kaç mi sâl dahi tüccarın, yani özel sektö rnü, kendi en büyük meslekî teşek külüne karşı olan tutumunu ayan beyan göstermeye yeter.

O halde sorumuzu sorabiliriz: Oda kimi temsil etmektedir?

Tüccar kendi meslekî teşekkülü nü halka yararlı, dedikodudan u - zak hale getirebilme kabiliyetini gösterememiştir ve gösterememek - tedir.

Ve biz bu bencil bir avuç mil - yarderin menfaatine çalışırken se - miren özel sektörden memleketi kal kındırmasını bekliyoruz.

Veyl bizlere...

G. SARIÇİÇEK

Döviz kaçakçılığı serbestçe yapılacak

Kabul edilen yeni Dış Ticaret Rejiminin döviz kaçakçılığı - na tevessül etmek isteyen tüccarlara büyük imkânlar sağladı ğını, geçen sayımızda belirtmiştik. Hafta içinde iş muhitlerinden ge - len haberler, bu işlere yatkın olan çevrelerin hazırlıklara giriştiklerini göstermektedir. Dış satışlarda, fiyat ları hiç bir kontrola tabi tutulma yan ihraç mallarımızın bir kısmı, bu konuda büyük bir rol oynaya - caktır. Bu kaçakçılığın nasıl yapıl dığını kısaca anlatalım.

Tütün, fındık, pamuk gibi mad delerin dışında olan malları, Tüccar dilediği fiyata ihraç etmek özgürlü ğüne sahiptir. Hiç bir merci, «Çok ucuza satıyorsun» diye ona müda hale edemez. İhracatçı dilerse, Dün ya piyasalarında kilosu 57 sent e - den Keçi Derisini, 52 sentten ihraç edebilir. Böylece ihraç ettiği beher ton başına Yurd dışına 50 dolar kaçırmış olur. Her ay 20 ton ihraç ettiği takdirde, ayda 1000 dolar dö viz kaçırmış olur. Birkaç hafta ev vel 18/20 mm. assorti bağırsağın fiyatı 2.20 dolar civarında iken 1.80 ilâ 1.90 dolar arasında ihraç edilece ğine dair haberler gelmektedir. Ge nel olarak bağırsak maddesi eskisi ne nazaran yüzde 10/15 eksiğine ih rac edilecektir.

Birkaç ay sonra, ilgili merciler Gümrük kayıtlarını tetkik ettiklerinde, yeni rejimden evvel tatbik edilen ihraç fiyatları mızla rejim kabul edildikten sonra bu fiyatlar arasında büyük değişik liklere tanık olacaklardır. İzmirde yayınlanan «Ticaret» gazetesi, bu hususları doğrulayan haberler ver mektedir. Meselâ Yurd dışında 1225 — 1330 kuruşa alıcı bulan iç çam fıstığının 450 kuruştan ihraç edil - diği iddia ediyor. Başka bir söylen tiye göre, iç piyasamızda 400-450 kuruştan muamele gören mazı, A merikaya 150 kuruşa ihraç edilmiş tir ve ayni parti orada 650 kuruşa satılmıştır. Kilo başına 55 lira dö viz, Lübnana getirilerek, paraları - mızın bu memlekette kaçırılması sağlanmıştır.

Son basın toplantısında «İktisa den geri kalmış bir ülkeyiz (bırakı nız geçsin, bırakınız yapsın) diye cek durumda değiliz» diyen Ticaret Bakanı Ahmet Oğuz, bu kaçakçılı ğı önlemek için acaba tedbir alma makta devam mı edecek?

M. GABBAY

Dış borçlarla kalkınma hülyası

Başbakan Yardımcısı Feyzioğ - lu Konsorsiyum'un bu yıl Türkiyeye 250 milyon dolar vereceğini bildirdi. Ve 1970 yılına kadar çok ağır bir dış borç yükü - müz vardır» diyerek güçlüğü belirt ti. Fakat bilinmesi gerekliydi ki ta şıma su ile değirmen dönmez. Bi - zim gibi memleketler büyük çoğun luğu kendi iç gücüne dayanan kal - kınma plânları yapmakla amaçları na vararlar. Borçlandırma ile kal - kınmak hayal olur. 1960 Dünya Ban kası raporunda açıklandığı gibi Tür kiye 1970 e kadar hiç borç almadı ğı takdirde ekonomisini de rasyonel

Feyzioğlu
— Hayal peşinde —

leştirmek şartı ile kalkınma hızı yüzde 4 ü bulacaktı. Şimdi yeniden 250 milyon dış borç aldığımıza veya alacağımıza göre kalkınma, başka sebepler bir yana bırakılsa bile, bor ca gidilme yüzünden mümkün ola mayacaktır.

Plânlama Dairesinin 15 uzma nından 12 sinin (son olarak da As lan Başer'in) çekilmesi de bu kal kınma umuduna uzmanların katıl madığını göstermesi bakımından dikkate değer.

OYUNLAR

Vatandaş Oyunu Eskişehir'de

Eskişehir Erkek Sanat Enst tüsü öğrencileri yıl sonu dol yısı ile «Vatandaş Oyunu» ad lı piyesi sahneye koymaya kara verdiler. Gelin görün ki, bu kara Eskişehirin her şeyden pireleneı Emniyet Müdürünün midesini bu andırdı. Bu oyunun temsilini önl m ye çalıştı. Fakat Enstitü Kültü Kulübü'nün koruyucularının Nâs Zeytinoğlu ve Bekata olduklarını anlayınca, gücünün kesildiğini an du. Ama yine de pirelendiğinden başka «Oyun»lara başvurdu.

Genç Oyuncularla Emniyet M dürü bilet satışlarında tartıştılar. Bu yüzden birinci temsile 20, ikin temsile 50 kişi katılabildi ve her v tandaş sivil ya da resmî polis me murlarından en az birinin nezare ve himâyesinde (!) «Vatandaş Oy nu»nu seyretti. Piyeste polisin va tandaşa oynadığı oyun sanat açı içinde verilmekte idi. Sömürücü d lenin kiraldan fazla kiralcı koruy cusu rolüne çıkan Eskişehir Emni yet Müdürüne rağmen piyes ço başarılı oldu. Bekata'nın Anayasa ya aykırı durumuna ayak uyduran Eskişehir Emniyet Müdürü bu ... lu gayretkeşliktan ne zaman u nacak?

Varlıklı cocuklar için

CHP.li Ahmet Naci Arı, AP Veysi ve YTP. li Mehmet Ali De mir Orta öğretimin paralı olma için Senatoya ortak bir tasarı ver ler. Demek ki, varlıklı sınıflar cuklarının okumasına engel olma cak, fakat halk çocuklarının okun sını kısıtlayacak bir önergede partinin birleşmesi, bu partiler mutlu azınlıklar yararına işley mekanizmalar olduğu kanısını ha da kuvvetlendirmektedir. Öğr cileri para güçlerine göre değerl dirme ve eleme demokratik bir y değildir. Anayasanın 50. madd «halkın öğrenim ve eğitim ihtiya rını sağlama devletin başta gelen devlerindendir» demektedir. Bu sarı, varlıklı sınıfları temsil ed üç partinin devleti Anayasaya ay rı bir yola itme amacı gütme dir.

NE DEDİLER, NE DİYORUZ?

ANAYASAYA AYKIRI YENİ DAVRANIŞLAR

Anayasaya aykırı eski kanunların kaldırılması veya değiştirilmesi konusunda hükûmetin hiç bir teşebbüste bulunmadığından şikâyet edilip dururken, son aylarda tam tersine, Anayasaya aykırı yeni yeni kanun tasarıları hazırlandığı görülmekteydi. Siyasal partiler kanun tasarısı ile Diyanet İşleri Başkanlığı tasarısının bu nitelikte olduğu bu derginin sütunlarında daha önce belirtilmişti. Şimdi de Anayasanın dış münasebetler konusunda koyduğu açık ve seçik hükümlere aykırı düştüğü anlaşılan çok önemli bir tasarı basına hiç aksetmeden, halkoyuna duyurulmadan kanunlaştırılmış bulunuyor. Prof. Lütfi Duran «Dış Münâsebetler, Anayasa Dışı» adlı yazısında bu önemli konuyu tartışıyor.

Bilindiği gibi, «1961 Anayasası, milletlerarası andlaşmaların yasama organının iştiraki olmadan yürürlüğe konulmaması prensibini vazetmiş ve bunları onaylamak ve yayınlamak yetkisini Devlet Başkanına tanımıştır» Ancak Anayasa bu temel kaideye iki istisna tanımıştır. (Niçin tanımıstır? Bu da hukukçularımız arasında tartışılması gereken önemli bir meseledir bizce).

Birincisi, süresi bir yılı geçmiyen iktisadi, ticari veya teknik nitelikte anlaşmalar ikincisi, daha önce yapılmış bir andlaşmanın uygulanması ile ilgili andlaşmalar ile bir kanunun verdiği yetkiye dayanılarak yapılan andlaşmalar Meclisten geçirilmeden Bakanlar kurulunca yürürlüğe konulabilir. Bununla beraber Anayasa, hükûmetin doğrudan doğruya yürürlüğe koyacağı bu andlaşmalar için de belirli kayıtlar koymuştur. Bunlar devlet maliyesine yüklenmiyecek, kişi hallerine ve Türklerin yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmıyacak, süresi bir yılı geçmiyecek, Türk kanunlarına aykırı olmıyacak, ve bir kanuna dayanılarak yapılmışsa sadece o kanunun sınırları içinde kalacaktır. Aksi halde bu çeşit andlaşmalar da Büyük Millet Meclisinden geçirilmek zorundadır.

Prof. Duran'a göre bu yeni kanun, Anayasanın «yürütme andlaşmaları» denilen bir çeşit andlaşmalar için belirli şartlar altında kabul ettiği bu «acele usulü» her türlü milletlerarası münasebetlere teşmil etmiştir» ve «Parlamentonun ve Cumhurbaşkanının yetkilerini, Anayasanın başka esaslarına da aykırı olarak, Bakanlar Kuruluna vermiştir». Prof. Duran bu 244 sayılı yeni kanunun ya Büyük Millet Meclisi tarafından ele alınarak değiştirilmesini, veya yetkililerce Anayasa Mahkemesine götürülerek iptâl edilmesini istiyor. Bizce de bunun yapılması zorunludur. Dış siyasette hükûmeti Büyük Millet Meclisi'nin denetinden uzak tutan böyle bir kanunun sakıncaları küçümsenecek gibi değildir.

BORÇ MU, TEFECİLİK Mİ?

Siyavuşgil günlüklerinden birinde dış borçlar meselesini ele alıyor. Bu konuda kimsenin meseleyi tam açıklamadığından şikâyet ediyor. İnandırıcı izahlar vermek yerine, seçim nutukları gibi yuvarlak lâflar edildiğini söylüyor. Şüphesiz haklı. Ama yalnız dış borçlar konusunda mı? Meselâ, şu son derece önemli Ortak Pazara girmemiz meselesinde de durumu tam olarak, şu son derece önemli Ortak Pazara girmemiz meselesinde de durumu tam olarak, bütün ayrıntıları ve şartları ile biliyor muyuz? Açık rejimin lâfı edilip, işler yine üstü kapalı yürütülüyor.

Neyse, gelelim dış borçlar konusuna. Anlaşılıyor ki, diyor Siyavuşgil, Konsorsiyum üyeleri bir takım şartlar ileri sürüyorlar. Kimi yüksek faiz, kimi borcunu çabuk geri almak, kimi verdiği borçla kendi mallarını satmak, hatta kimi de bu malları kendi gemileriyle Türkiye'ye taşımak istiyor. «Yani, hem faizden kâr, hem mal satmaktan kâr, hem de nakliye ücreti almaktan kâr. Bununadı da hürriyet için de kalkınmaya ahtetmiş Türkiye'ye yardım! «Ama bir koyunda üç post çıkarmıya tefecilik derler ki, ideal birliği ile, samimî dostlukla pek bağdaşamaz.»

Siyavuşgil devam ediyor: «Hele bu tip yardımlar temin etmeyi emsalsiz bir başarı gibi göstermeye çalışanlara da ben tuhaf bakarım.»

Dış borçlarla ilgili daha başka hususlar da bu çeşit yardımların «emsalsiz bir başarı» olduğundan şüpheye düşürüyor insanı. Bir kez, onsuz asla kalkınamıyacağımız iddia edilen ve üzerinde bunca gürültü koparılan bu yardım, kasamıza giren net para olarak pek o kadar büyük bir şey değil. Plânlama Müsteşarı Müezzinoğlu açıklamıştı. bu yıl borç taksidi ve faiz olarak 180 milyon dolar ödüyor, Konsorsiyumdan ise 250 milyon dolar istiyormuşuz. Aradaki net fark sadece 70 milyon dolar. Onu da elde edebilmek için 1963 yılının yarısı gelip geçtiği halde hâlâ didinip duruyoruz.

İkincisi, borçların hangi usule göre verileceği meselesi vardı. Biz borcu Plân'ın tümü göz önünde tutularak verilmesini istiyorduk, Batı'lılar ise proje esasına göre vermekten yana idiler. Yani biz aldığımız borcu kendi ihtiyaçlarımıza göre en uygun gelen şekilde kullanmak istiyorduk (doğrusu da bu tabii), Batı'lılar ise verdikleri borcun kendi çıkarlarına gelen işlerde kullanılmasını sağlamak istiyorlardı. Sonra bu iş ne oldu, nasıl halledildi? İzleyemedik, bilemedik. Oysa çok önemli idi.

DIŞ GEZİLER ÖDENEĞİ TÜKENMİŞ

Fısıltı sütununda çıkan iki haber üzerinde durulmıya değer doğrusu. B.M.M. 4 inin dış geziler ödeneği tükenmiş: Avrupa Konseyi'ne giden heyet yol paralarını kendi ceplerinden ödemek zorunda kalmışlar. Aferin, millî vazife uğruna maddî fedakârlık de edilir, demekte acele etmeyin. Yeni malî yılda harcadıklarını geri alacaklarmış. Yılın daha ortasında iken bu ödenek de ne çabuk tükenmiş, mi diyorsunuz İkinci haber bunun nedenini de biraz açıklıyor.

Bizden büyükçe bir heyet Sovyetlere gidip uzunca bir süre gezip tozdu ya, bu gezinin masraflarını dâveti yapan taraf ödediği halde bu heyet üyelerine yol ödeneği ödenmiş. Hem böyle bir hal ilk defa da olmuyormuş. Yine bir memlekete dâvetli olarak giden bir hariciyeciye de yol ödeneği verilmiş. Ama bu gezi paralarının ödenmesi kanunî imiş, yolsuzluk yok. Ne var ki, Fısıltı yazarının belirttiği gibi, bu kanunu yapanlar da o kanuna göre parayı alanlardır. Bu gibi davet hallerinde ayrıca gezi ödeneği ödenmemesi yolunda o kanunu değiştiremezler mi?

Sosyal devlet, sosyal adalet devresine girdiğimizi iddia ettiğimiz bu zamanda bu gibi haller, milletvekilleri maaşlarına zamlar, halkın gözünden kaçmıyor, o halk ki üzerine, kalkınma gerekçesiyle, yeni vergiler yüklenmiş bulunuyor.

İŞÇİ İHRACI BİR HAL ÇARESİ Mİ?

İşsizlik konusunu ele alan Prof. Orhan Tuna bunun gittikçe önemli bir mesle haline geldiğine işaret ediyor, çözüm yolu olarak Avrupa'ya daha çok sayıda işçi gönderilmesini savunuyor. Her yıl hayatlarını kazanmak için ilk defa iş aramıya başlıyan gençlerin sayısı 250 binmiş ve çalışmak için Avrupa'ya gitmek üzere sıra bekliyenlerin sayısı 200 bine yaklaşıyormuş. İşsizlik sigortası yolu ile ve Plânlı Kalkınma'nın gerçekleşmesi ile işsizliğe çare bulmıya imkân yokmuş, çünkü «plânlı bir sanayileşmeye başlangıç teşkil eden 1933 - 1934'den bu yana, yani otuz yıllık bir devre içinde, amme ve hususî sektörde çalışan sigortalı işçilerin ve müstahdemlerin ulaştığı sayı» meselenin bu yoldan hallini şüpheli göstermekteymiş.

Bir kez, 1933'den bu yana plânlı bir kalkınma uygulanmış değildir. 1933'de yapılan bir kalkınma plânı değil, sadece sınırlı sayıda sanayi tesislerinin kuruluşunun bir sıraya konulması idi. Sonra o teşebbüsten de vaz geçildi; artık hep bilindiği üzere, devletçilik politikasından tavizler verildi ve devletçiliğimiz özel sektör yararına işler hale geldi. Bunun için son otuz yıllık devreye bakıp da plânlı kalkınma ve sanayileşme ile işsizlik meselesine çare bulunamaz demek abes olur.

Bütün ekonomiyi içine alan ve toprak reformu, tarımsal kalkınma hamlesi işsizlik meselesini çözer; hem de meselenin biricik makûl ve verimli çözüm yoludur. Bu memleket 28 milyonu değil, ondan çok daha kalabalık bir nüfusu besliyebilecek kaynaklara ve imkânlara sahiptir. Mesele bu kaynakları bu iş gücü ile işliyebilme kabiliyetini gösterebilmemizde. İnsanlarımızı, «Pasif» hanesine yazılacak bir yük gibi değil, «aktif» hanesine yazılacak yaratıcı iş gücü olarak görmeliyiz.

B.H.

Türk Emekçileri Ulusal Burjuva ile birleşebilir mi?

Aziz Nesin'in bu yazısını gelecek sayıda bulacaksınız

"MUTLU İŞÇİ EFSANESİ"

Behice BORAN

Geçenlerde elime Amerikada yayınlanmış bir kitap geçti. Sosyoloji derslerinde yardımcı kitap olarak kullanılan cinsten. Sosyolojiyi ilgilendiren konularda tanınmış bilgin ve yazarların yayınlarından alınmış parçalar sistemli bir şekilde verilmiş. Kısacası, sol propaganda ile ilgisi olmıyan bir ders kitabı. Baskısı 1961. İçinde «Mutlu İşçi Efsanesi» adlı bir yazı var (1) Batı'nın en zengin memleketi olan Amerika'da, Amerikanın en zengin, gelişmiş sanayi kollarından biri olan otomobil sanayiinde işçilerin durumunu anlatıyor.

Bu yazıyı okuyunca aklıma hemen, bizde, işçi haklarından yana görünen bazı aydınlarımızın ve eğemen çevrelerimizin işçi meseleleri konusundaki tutumları, ileri sürdükleri iddialar geldi. İşçi sınıfının artık daha fazla baskı altında tutulamıyacağı, işçi haklarının hiç değilse bir derece tanınması gerektiği zorunluğu anlaşılınca işçilerin önüne Batı sendikacılığı, özellikle Amerikan sendikacılığı örnek olarak sürülmiye başladı. İşçilerimizin ve onunla birlikte diğer bütün emekçi kütlelerin siyasal bakımdan şuurlanıp teşkilâtlanmasını, emekçilerin hak ve menfaatlerini gerçekten savunan bir partinin iktidara seçilmesini önlemek için, sendikacılık hareketi ile toplu sözleşme ve işçilerin mevcut partileri kendi açılarından değerlendirerek destekleyip desteklememeleri biricik çıkar yol olarak gösterildi ve gösteriliyor. Batı'da artık sağ - sol, liberal - sosyalist ayrımı anlamını kaybetti, sınıf mücadelesi ortadan silindi, sınıflar arasında keskin farklar yok oldu; Batı'da işçi artık refaha ermiş, halinden memnun, mutlu bir ömür sürüyor, deniliyor. Bu görüşü işçi meselelerinin resmî sorumlusu Çalışma Bakanı Bülent Ecevit de paylaşıyor. «İşveren» dergisinin birinci sayısında çıkan yazısında uzun anlatmıştı bunları.

Bu bakımdan, yukarıda sözünu ettiğim yazıyı kısaca özetlemenin bizim için de faydalı ve ilginç olacağını düşündüm.

«Umumiyetle orta sınıf adamı, özellikle de orta sınıf aydını, işçiyi sanki bulutlar arasından bakıyormuş gibi, belirsiz bir şekilde görüyor» diyor yazar. «Orta sınıf aydını işçi konusunu ele aldığı zaman'da farkına varmadan kabul ettiği iki görüşten hareket ediyor: 1) Posta güvercini gibi, işçi denilen insan tipi de artık ortadan kalkmaktadır veya, 2) Şayet hâlâ ortalarda görünüyorsa, bizlerden hemen hiç farkı yoktur; o da orta sınıf benzerleri gibi semiz, halinden memnun, biraz kendisini beğenmiş ve biraz tedirgindir. Kısacası, işçi sınıfı orta sınıf gibi kazanıyor, seçimlerde oy'unu orta sınıf gibi kullanıyor, orta sınıf gibi giyiniyor, orta sınıf gibi hayal kuruyorsa, artık işçi, işçi olarak mevcut değildir.» «Ama, diyor yazar, bir şey var ki onu işçi orta sınıf insanı gibi yapmıyor: İşçi, işçi gibi çalışıyor.»

Sonra yazar işçinin çalışma şartlarını sıralıyor. Kendisi yazar olduğu halde çeşitli zamanlarda sanayi işçisi olarak çalışmış. Son 1956'da çalıştığı sırada otomobil fabrikalarındaki durumu kendi gözlemlerine dayanarak özetliyor. Hatırlatmak lâzım ki, Amerikanın otomobil sanayii işçileri en refaha erişmiş işçiler arasındadır ve çeşitli işkolları arasında ücretler ve iş şartları bakımından büyük farklar vardır. İşte yazarın gözlemleri:

Ortalama olarak bir otomobil işçisinin saatlik ücreti iki doların biraz üstündedir. Otomobil Sanayi Sendikasının yirmi yıllık çetin mücadelesinden sonra işçinin aldığı bu para yine de «Geçindirecek kimsesi olmayan, tecrübesiz, yarı okumuş kolej mezunlarına işe ilk başlarken verilen maaştan daha düşüktür.» Vergi, sosyal sigorta ve daha başka kesintilerden sonra otomobil işçisinin eline geçen haftalık ücret tutarı yetmiş doların biraz üstündedir. Bu ise orta sınıf kazançları ile mukayese bile edilemez.

Türk parasına çevrilince yüksek bir gelir görünen bu haftalık ücret için yazar, (Gelirlerin gerçek değeri o toplumdaki hayat şartlarına göre ölçülür elbet) «1950 ortalarında bir ailenin böyle bir gelirle nasıl geçinebileceğini sormak daha isabetli olur» diyor. İşçi ailelerinin nasıl geçindiklerini de şöyle anlatıyor:

Bir kere fazla mesai yapmak fırsatı çıktı mı işçi bunu kaçırmıyor. Hiç bir otomobil şirketi yılda elli hafta devamlı iş garanti edecek durumda olmadığından, istihsalin canlı olduğu mevsimlerde işçiler birbiri ardına haftalarca günde dokuz, on, on bir, hatta çoğu zaman on iki saat çalışırlar. Bununla da kalmaz, geçindirecek aileleri varsa boş zamanlarında bir başka iş de yaparlar. Tâmir işleri, satıcılık, şoförlük, inşaat işçiliği bu «boş zaman» işleri arasındadır.

Bu da yetmez, taksitle aldığı eşyanın borcunu ödemek için ailenin diğer fertleri de çalışır. «Bugünkü tipik işçi ailesini erkeğin kazancı geçindirmez, ailenin bir kaç nesilden ayrı ayrı fertleri gelirlerini bir araya koyarak ihtiyaçları olan — veya tesir altında bırakılarak ihtiyaçları olduğuna inandırılmış bulundukları — şeyleri satın alırlar.»

İşçinin ve ailesinin böyle bir geçim için seferber olmaları onları hem vücutca, hem de ruhen yıpratır. Yazara göre bu mesele, üzerinde araştırmalar yapılmaya değer bir konudur.

Zaten başka bir müşahedesi de işçinin nasıl yıprandığını gösteriyor. «Tezgâh başı genç nesil ister», diyor; otuzbeşi geçtinizse iş bulmakta güçlük çekersiniz. (Zaten otomobil sanayiinde yaş haddinin kırk olduğu en azından yirmibeş senedir biliniyor).

Ama otomobil işçisi orta sınıf hayat standardına erişmek, otomobil, çamaşır makinesi, televizyon ve benzerlerini alabilmek için böyle didiniyor, diye itiraz olunabilir. Olsun. Bunları, ve hatta düpedüz lüks eşyasını, zarurî ihtiyaçlar gibi gösterip satın aldırmak için her türlü reklâm ve propaganda tekniğini kullanan kimlerdir? Bundan kimlerin çıkarı vardır? Sonra, bu yeni ihtiyaçları karşılamak çabası Amerikan işçi ailesine neye mal olmaktadır? Orta sınıf aydınının bunları düşünmesi gerekir.

Ve nihayet, işçi için işçi olmaktan kurtulmak, müstakil iş sahibi olmak imkânları kalmamıştır. İşçilikten idari kadrolara atlaması da imkânsız Bu yoldaki ümitler genişliyeceğine daha da daralmış ve ardında bir tevekkül tortusu bırakmıştır. İşçinin ümitleri şimdi ücretlerin yükselmesi, iş şartlarının düzelmesi, işin devamının garantisi gibi tedbirler üzerinde toplanmakta, çok genç işçiler bile, bütün iyimserliklerine rağmen, sosyal merdiveni süratle tırmanmak, üst sınıflara geçmek ümidi beslememektedir. Amerikada, otomobil sanayii gibi en refahlı bir sanayi kolunda hâlâ iş şartlarının düzelmesinden söz etmeyi okurlarım hayretle karşılayabilirler, ama bizim yazar şöyle diyor: «İşçiler on iki dakikalık dinlenme zamanında oturacak bir yer bulamadıkları iş yerlerinde çalışmaktan bıkmışlardır. Bir gün gelecek - ümid ederiz - 1950 yıllarında, imâlât parçalarının hareketi ve depolanması için mükemmel tesisleri olan, ama dinlenen işçinin yangın musluğu, ambalaj sandığı veya kirli ve yağlı aptesane merdiveninden başka oturacak bir yer bulamadığı yeni fabrikalar yapılmış olduğuna şaşacağız.»

Kurtulmak ümidini kaybettiği işini ise işçi sevmemektedir. «İşçinin işine karşı tavrı, nefret, utanç ve tevekkül karışımı bir histir». Bu, sosyologların sandığı gibi, işçilik hor görüldüğünden, işçinin sosyal mevki (statü) arzusundan dolayı değildir. «Bir insanı, aklını kullandırtmayan, sonsuz, sersemletici, terletici, pis, gürültülü, bütün gücünü tüketen, yarını şüpheli ve hemen hiç bir ilerleme ümidi olmayan bir işten nefret ettiren şey sadece sosyal statü hırsı değildir». «Fabrika işi insanı alçaltıcı bir iştir, hakikat düpedüz budur. Hayatının bir mânası olmasını istiyen her insan için alçaltıcıdır ve bu hakikati artık böylece görmek zamanı gelmiştir.»

Bu son nokta, kapitalist istihsalin işçinin şahsiyeti üzerindeki tesiri, istismar meselesinin bir başka cephesidir ki, bu konu üzerinde henüz bizim memleketimizde hiç durulmuyor; çünkü sadece geçinebilmek ve en basit işçi haklarının elde edilebilmesi o kadar ağır basıyor ki bu meselelere sıra gelmiyor. Ama işçilerin gerçekten mutlu bir hayata kavuşabilmeleri için kişiliklerini bütünlüğünde geliştirebilme imkânlarını bulmaları, toplumda yükselme, ilerleme yollarının onlara açık olması şarttır.

Kaldı ki yukarıda anlatılan durum en gelişmiş bir Batı memleketinin en zengin bir sanayi kolundaki durumdur. Oysa işçi sınıfı için de ücretler ve hayat standardı bakımından büyük farklar vardı. İmtiyazlı durumda olan otomobil sanayiinin işçisi böyle olursa diğerlerini varın siz kıyas edin. İkincisi, Batı'da işçi sınıfının durumunun yükseldiği ileri sürülürken, yalnız devamlı iş bulmak talihine kavuşmuş işçilerin durumuna değil, iş arayıp da bulamıyanların, veya artık ıskartaya çıkarılmış ihtiyar ve hasta işçilerin, toplumda bir yer edinemeyip de bir tortu gibi toplum yapısının dibine ve dışına çöken nüfusun, hasılı toplumun iş gücü yedeğini teşkil eden bütün alt tabakaların durumuna bakmak gerekir. O zaman emekçi kütlelerin hayat tablosu daha da kararır, sönükleşir. Bir üçüncü nokta, Batı'da emekçi kütlelerin hayat seviyesinde 19. yüzyıla kıyasla kaydedilen yükselme bizim gibi az gelişmiş memleketler emekçilerinin yoksulluğu pahasına elde edilmiştir. Batı'daki durumu sadece o memleketlerin kendi iç şartlarına göre değil, dış memleketlerle, dünyanın geri kalmış ülkeleriyle olan münasebetleri çerçevesinde değerlendirmek gerekir Batı'dan kovulan yoksulluk gelip az gelişmiş memleketlerde çöreklenmiştir:

Bir nokta daha var. Batı'daki gibi bir sendikacılık hareketi oradaki gibi bir toplum düzeni içinde, ona bağlı ve onun bir parçası olarak gelişmiş ve bugünkü duruma varmıştır. Şartları, düzeni büsbütün başka olan bir toplumda, meselâ bizde, sendikacılığın aynı şekilde gelişip aynı sonuçlara varacağını sanmak bir hayal olur. Bizdeki gelişmelerin farklı bir yönde olacağı şimdiden beliriyor.

1. Swados, Henry, «The Mith of the Happy Worker», Society Today and Tomorrow, Readdings in Social Science, 1961.

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE ASKERİ DARBELER VE DEMOKRASİ

Fethi NACİ

Az gelişmiş ülkelerin ortak meseleleri var. Başta, tarım ve sanayi üretimlerini artırmak geliyor. Üretimi yükseltmek, böylece millî geliri artırmak ve artan millî gelirin yurddaşlar arasında hakça dağılımını sağlamak... Mesele, bu. Toprak reformu bunun için gerekli, sanayileşme bunun için gerekli, eğitim reformu bunun için gerekli, vergi reformu bunun için gerekli... Bunların hep birlikte gerçekleşmesi, bütün az gelişmiş ülkeler insanlarının, yani yeryüzünde yaşayan insanların üçte birinin en büyük özlemi; yarın kaygısından işsizlik korkusundan kurtulmuş insanların yaşıyacağı uygar, ileri, mutlu toplumun vazgeçilmez şartı.

Türkiye, yeryüzündeki bu üçte birin dışında değil. Millî gelirimiz belli. Bunun kaçta kaçının kimlerin cebine gittiği belli. İlk öğretim çağındakilerin, orta öğretim çağındakilerin, yüksek öğretim çağındakilerin kaçta kaçının bu öğretimlerden yararlandığı belli. Gelir vergisinin yüzde kaçını memurlarla işçilerin, yüzde kaçını tüccarlarla sanayicilerin ödediği belli. Toprağın yüzde kaçını kimlerin, yüzde kaçını da kimlerin işlediği belli... Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın ortaya koyduğu rakamlar, daha önceleri sezgiyle, günlük gözlemlerle varılan yargıların hiç de yanlış olmadığını açıkça göstermiştir.

Bu «belli»ler içinde bunalmış kalmış büyük çoğunluk dertlerine çare bekliyor. İş bekliyor, toprak bekliyor, okul bekliyor, mesken bekliyor, vergi adaleti bekliyor... Kim gerçekleştirecek bunları?.

Toplumların yaşamalarına iktidardaki siyasî partiler biçim verirler. Bu meseleleri çözmek, her şeyden önce, bir siyasî iktidar meselesidir. Partilerin belirli sosyal kuvvetleri temsil ettikleri, memleket politikasını bu sosyal kuvvetlerin çıkarlarına göre yönettikleri, siyasî partiler hakkında azçok bilgisi olan herkesin bildiği bir şeydir. Türkiye gerçeklerine bu açıdan bakınca sermaye sever, büyük toprak sahibi sever bir politikanın ülkemizin yönetimine hakim olduğu kolaylıkla görülür.

Bu politika, Türkiye'nin temel meselesini, yani üretimi arttırmak millî geliri yükseltmek ve âdil gelir dağılımını sağlamak meselesini, çözmek konusunda halk oyunun güvenini yitirmiş durumdadır. Günün sorusu şudur: Bu temel meseleyi çözmek için ne yapmalı ve nasıl yapmalı?

Kurtuluş yolunun sosyal yapı reformlarından geçtiği aşağı yukarı bütün toplumcu aydınların üzerinde birleştikleri ortak gerçektir. Ama sosyal yapı reformlarını gerçekleştirmek konusunda yollar ayrılıyor. Bir yanda, halkımızın siyasî şuur seviyesini ileri sürerek, seçimsiz, partisiz, yukardan aşağı, bir kalkınmayolu arayanlar; öbür yanda Anayasalı, genel seçimli, çok partili bir düzen içinde bu reformları gerçekleştirmek istiyenler. Bu, yalnız Türkiye'de böyle değil; aşağı yukarı bütün az gelişmiş ülkelerin beli başlı meselesi, bu.

Yeni sömürgecilik

Son yıllarda az gelişmiş ülkelerde askerî idâreler, otoriter rejimler gitgide yayılmakta. Güney Amerika'da, 1930 dan bu yana, 40 tan fazla askerî darbe başarı ile sonuçlandı. Bu durum, Yakın ve Orta Doğu'da da sık sık görülür oldu. 1952 deki Mısır ihtilâlinden sonra Sudan, Irak, Pakistan. Geçenlerde de bir Afrika cumhuriyeti, Togo.

Bunun sebepleri üzerinde düşünmemiz şarttır.

Diktatörlükler, genellikle, antifeodal ve antikolonyal devrimler sırasında kuruluyor. Sömürgecilik de, toprak ağalığı gibi, yıkılıp gitmeye mahkûmdur. Zaten sömürgeciliğin eski biçimine artık pek raslanmıyor; bir yandan çağımızın teknik zorunlukları, bir yandan sömürgeciliğe karşı yeryüzünde beslenen nefret, sömürgeciliğin biçim değiştirmesine yol açmıştır. Yeni - sömürgecilik (Néo-colonialisme), son yılların terimlerindendir. Yeni — sömürgecilik genç bağımsız devletler üzerinde hâkimiyetlerini sürdürmek için kapitalist ülkelerin XX. yüzyıla münasip gördükleri sömürgecilik biçimidir: Az gelişmiş bir ülkenin bağımsızlığı ilân edilir; yerli polis ve ordu teşkilâtı kurulduktan sonra yabancı devletin polisi ve jandarması memleketi terkeder: yabancı devlet, memleketin doğrudan doğruya yönetimini bırakır, bunun yerini «Teknik yardım» teşkilâtları alır, bunlar yerli kadroları yetiştirirler; ama sanayici ve bankacı, tarım işletmeleri sahibi, ithalât ve ihracat uzmanları, bunlar, yerli yerinde kalır. Ve sömürge yağmacılığı, halk kitlelerinin sefaleti sürüp gider.

Bu arada gerici ve feodal kuvvetlerde de değişmeler görülür. Kimi, yabancı uzmanların - daha doğrusu bu uzmanların geldikleri ülkelerin - öğütlerine uyarak parlâmanter kurumları kabul ederler; böylece siyasî alanda daha liberal bir gidişi benimsemiş görünürler. Ekonomik yapı ve üretim münasebetleri aynı kalmak şartıyla bazı biçimsel hürriyetlere de rıza gösterirler.

Böylece sınıf münâsebetleri geçmişte olduğu gibi devam eder. Ama bir yandan da bu yeni - sömürge rejiminden yararlananlarla bu rejimin ezdiği kitleler arasındaki uçurum gitgide büyür, muhalefet gitgide artar. Eski düzenin savunucuları ile bu düzenin değişmesini istiyenler arasındaki çatışma iyice gün ışığına çıkar. Sömürgeciler, feodaller ve burjuvazinin komprador kesimi, imtiyazlarını korumak için, ellerinden geleni yaparlar. Bu sınıfların ya da sosyal zümrelerin karşısında mevcut rejimin başlıca kurbanı olan emekçi yığınlar vardır. Kriz, siyasî ve sosyal bakımdan olgunlaşınca, tutucu kuvvetlerle ilerici kuvvetler arasında hesaplaşma başlar.

Sosyalist devrimler dışında, bu hesaplaşma, gitgide artan bir ölçüde, askerî darbeler şeklinde sonuçlanmaktadır. O zaman, gericilik muzaffer olmuşsa, iktidara emperyalizmin direkt uşakları gelir çoğu Güney Amerika memleketlerinde görülen durum budur. Yahut da, bazı yakın doğu ülkelerinde Mısır'da görüldüğü gibi, iktidara burjuvazinin millî burjuvazi kesimi gelir.

Halktan korkuluyor

Niçin askerî darbeler de, halk hareketleri değil?

Çünkü toprak ağaları ve burjuvazi halktan korkuyor. Toprak ağalığı, cehaleti sömürmek için; burjuvazi, kendi yararına kullanmak için, sık sık halka çağrılarda bulunurlar; ama bu burjuvazi feodal sistemin tasfiyesinde kitlelerin başlıca etken olmasına rıza gösteremiyor, bunun köklü bir devrime yol açacağından korkuyor.

Sonra, az gelişmiş ülkelerde tutucu kuvvetlere karşı direnen kuvvetlerin ekonomik ve sosyal temeller bakımından darlığı ve özellikle bir kitle desteğinden yoksun oluşları onları bu metodlara itmektedir. Bu ülkelerde burjuvazinin nisbeten uyanık, reformdan yana kesimleri ordu ve idâredir bunların da çoğu zaman orta sınıflardan gelme olduğu malûmdur. Ortaya çıkan diktatörlüklerin çoğunun «Üniformalı orta sınıf diktatörlüğü» olmasının sebebini burada aramak gerekir.

İktidara bu yoldan gelişin demokrasiyle bir ilgisi yoktur ve demokrasinin geleceği bakımından da olumlu bir yanı olamaz. Ne var ki, halk kitlelerinin teşkilâtlanması gerçekleşmedikçe, halk kitlelerinin siyasî seviyesi ve şuuru yükselmedikçe, halk kitleleri müstakil bir kuvvet olarak memleket meselelerinin çözümünde ağırlığını duyurmadıkça askerî darbe haberleri devam edip gidecektir.

Türkiye'nin öteki az gelişmiş ülkelerle ortak yanları olduğu gibi onlardan ayrıldığı yanları da vardır. Batılılaşmak için, yani uygar bir toplum olmak için 200 yıldır sürüp gelen çabalar, Türkiye'de halksız bir ileri hareketin olamıyacağını açıkça göstermiştir. Nasır'ın ideologlarının ortaya attıkları «Önce sosyal adalet, sonra siyasî demokrasi!» ilkesinin ne kadar temelsiz olduğunu yaşadığımız deneyler göstermiştir.

Bir «Üniformalı orta sınıf» diktatörlüğünden başka çıkar yol göremiyenlerin en büyük hataları, aslında, «Sosyal reformlar mı? - Siyasî demokrasi mi?» şeklinde yanlış bir ayırmaya düşmüş olmalarıdır. Az gelişmiş ülkelerde demokrasiyi lüks bir ithal malı saymak, sosyal reformların gerçekleştirilmesiyle siyasî demokrasinin yerleştirilmesi arasında geçit vermeyen bir engel olduğuna inanmak, siyasî partileri lüzumsuz saymak, kısa vadeli başarı yolları arayanlarımızın kendi tarihlerini de, özendikleri ülkelerin gerçek durumunu da bilmemelerinin sonucudur.

(Devamı 8. de)

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE

Baştarafı 7. de

Aktif bir halk gerekli

Sosyal reformların, özellikle tarım alanındakilerin, geniş halk kitlelerini, onların sendikalarını, siyasi partilerini, teşkilâtlarını işe karıştırmadan gerçekleştirilemiyeceği, halkın gerçek özleyişlerine ve menfaatlerine cevap veremiyeceği son yılların deneyleriyle sabittir. Meselâ Irak'ta, 14 temmuz 1958 devriminden sonra, köylülerin ve teşkilâtlarının katılması sonucu, devrimin ilk yılında 6,5 milyon dönüm toprak dağıtılmıştı. Bundan sonraki yıllarda, yani Kasım'ın «Geçit dönemi» dediği ve demokrasinin bir yana itildiği yıllarda, dağıtılan toprakların yüzölçümü ancak 2,5 milyon dönümü buluyordu. Nasır da, geçenlerde, Mısır'da toprak reformunun yavaşladığını kabul etmiştir.

«Üniformalı orta sınıf» rejimleri, memleketi yönetmek için diktatörce metodlara başvurmaktadır. Ordunun rolü genişlemekte; tarımda, sanayide ya da idârede ordu müdahalesi otoriter bir şekilde yapılmaktadır. Kitlelerin ve ilerici partilerin her türlü tepki ve eleştiri imkânları açıkça ya da dolaylı olarak ortadan kaldırılmıştır. Demokratik hürriyetler önce sınırlandırılmış, sonra büsbütün yok edilmiştir. Yurddaşlar kanunî şekilde toplanmak, gösteriler yapmak, siyasi partiler ya da kültürel veya sosyal dernekler kurmak imkânını kaybetmektedirler. Basın kontrol altına alınmakta ve bazan da, Mısır'da olduğu gibi, sözüm ona bir millileştirme bahanesiyle iktidarın tekeline alınmaktadır.

Ne var ki demokrasinin yokluğu yalnız az gelişmiş ülkelerin askeri idârelerine has bir olay değildir. Birçok Afrika ve Asya ülkesinin Anayasalarında hürriyetlerden söz edilmekte, bazıları ekonomik ve sosyal haklard[an] bahsetmekte, ama hiçbiri siyasî hürriyetlerin uygula[n]masını garanti etmemekte, hiçbiri sosyal ve ekonom[ik] hakların yaşayan, somut haklar durumuna gelmesini d[ü]şünmemektedir. Türkiye'de de demokratik yolların d[ı]şında, acele başarı yolları arayanlar, mazeret olarak h[ep] bunu ileri sürmek eğilimindedirler. Kemalizm adı alt[ın]da demokrasi düşmanlığı yapılır ve halksız kalkınm[a] yolları aranırken, hep bunlar ileri sürülmektedir. Onl[ar] da, Mısır'ın yeni efendileri gibi, sadece yüksek dehal[a]rın hazırladıkları projeleri övmek ve alkışlamak ödev[ini] vermektedirler halk kitlelerine. Bu projeleri hazırla[]mak, bunlar hakkında fikirler ileri sürmek, yürütülm[e]sini sağlamak... Bütün Nasır'ların gözünde kitle bu iş[] için yetersizdir!

Sosyal reformlar ve siyasi demokrasi birbirind[en] ayrı düşünülemez. Çünkü sosyal reformlar ancak b[a]ğımsız bir siyasî kuvvet haline gelmiş halk kitleleri [ta]rafından gerçekleştirilebilir. Türkiye'de 200 yıldır b[at]ılılaşmak için uğraşılıp didinilmiş, 1919 dan beri sos[ya]list partiler kurulmuş, nice yurtsever - siyasi düşün[ce]leri ne olursa olsun - hür, bağımsız, uygar, mutlu [bir] Türkiye için savaşmıştır. Ve sonuç meydandadır! Tü[rki]ye'nin sözü bulunamadığı için, ve buna bağlı olarak h[al]kın aktif katılması sağlanamadığı için, bu katılman[ın] şartları gerçekleştirilemediği için bütün çabalar başa[rı]sızlıkla sonuçlanmıştır.

Ne yapmalı ve nasıl yapmalı? Mesele burada.

Çözüm yolu

Gerçek bilgi, gerçeklerin araştırılmasına, çözümlenmesine sıkı sıkıya bağlı. Gerçeklerin araştırılması, çözümlenmesi ise, pek öyle kendiliğinden, yalnız bilim aşkı ile, yalnız araştırma sevgisiyle olacak işlerden değil. Bir yerde sosyal gerçekler araştırılmaya, tartışılmaya başlanmışsa, orada, çoğu zaman, bu gerçekleri değiştirme eğilimleri — hatta hareketleri — başlamış demektir. Sosyal düşünce sosyal hareketin dışında gelişemiyor. Sosyal hareketin dışında sosyal meseleleri gerçekten düşünmek pek mümkün görünmüyor. Bu durumda yapılan, kendi toplumumuzla hiçbir yapı benzerliği göstermeyen toplumların çözüm yollarını bir kalıp halinde aktarmaktan başka bir şey olmuyor. Kalıpların düşünce olmadığını belirtmek gereksiz. Ama şu gerçeğin üzerinde durmak gerekli: bir düşüncenin toplumun gidişini etkiliyebilmesi, kitlelere işliyerek maddî bir kuvvet haline gelmesi, bu toplumun gerçek ürünü olmasıyla mümkündür. İnsanlar tarihlerini kendileri yaparlar, deriz. Doğrudur da. Ama bu, genel ve soyut bir doğrudur. İnsanlar, tarihlerini ancak geçmişten devraldıkları şartlar içinde yaparlar dediğimiz zaman bu genel ve soyut doğrunun kendi toplumumuz içinde gerçekleşme yollarını ve imkânlarını aramak zorunluğu karşımıza çıkar. Bunun cevabını vermek, çeviri çözüm yollarından ulusal çözüm yollarına — yani gerçek çözüm yollarına — geçişin vazgeçilmez şartıdır.

Bir «üniformalı orta sınıf diktatörlüğü»nün çözü[m] olamıyacağı hem Türkiye'de girişilen hareketlerd[en] hem kendi tarihimizden, hem de birtakım az gelişm[iş] ülkelerde olup bitenlerden bellidir.

Son 18 yılın deneyleri, bütün bocalamalara rağm[en] halkımıza çok şey öğretmiştir. Yavaş da olsa bir siya[si] şuur gelişmesi vardır.

Siyasî bakımdan en aktif kitle olan aydın genç[lik] ve ilerici aydınlar, sosyal reformlardan ve demokrasid[en] yanadırlar.

Mesele, Anayasanın tanıdığı siyasi hürriyetleri [uy]gulatmak, sosyal ve ekonomik hakları yaşar hale get[ir]mek için iktidarlar üzerinde olumlu demokratik bas[kı]larda bulunmak ve bunun için de emekçi kitleleri, k[öy]lüleri, aydınları, aydın gençliği, şehir orta sınıfları[nı] bağımsız bir siyasî kuvvet haline getirmektir. Ne ilke[l] bir «ouvrierisme» ne de kitleden kopmuş bir «aydın[] hareketi! Yapılacak iş, bugünkü tarihî dönemde a[] derecede önemli olan sosyal kuvvetlerin üzerinde bi[r]leşecekleri platformu araştırmak, bulmak, ve bunu [ger]çekleştirmek için savaşmaktır.

Bu platform, bizce, Anayasada yer alan siyasi h[ür]riyetler ve sosyal reformlardır.

Hangi eğitim düzeni

Gençlerin ya da küçüklerin eğitimi söz konusu olduğu zaman çoğu kimselerin, ilkin akıllarına gelen bunların tamamının okur — yazar olmaları, şu ya da bu okulu bitirmeleridir. Oysa, eğitim düzenimizi bir okur - yazarlık ve diplomalı kimseleri çoğaltmak olarak düşünemeyiz. Bunu o kadar düşünemeyiz ki; önümüzde aşamayacağımız büyük engeller vardır. Bu engelin başında ekonomik sıkıntılarımız gelir. Eğitim, ekonomik sıkıntılarını gidermek için kendine düşen ödevi yerine getirmekte kişiyi tabiattan faydalanacak güce ulaştırmak zorundadır. Kişinin iş ve toplumsal hayatında faydalı olamayan eğitim düzeni ölmekten kendini kurtaramaz. Bunun en özlü örneği bizim topluluğun, belirli şekilde, orta ve yüksek öğrenim kurumlarında yaşıyor. Toplumun sorunları bir yanda, bu kurumlarda uygulanan eğitim düzeni öbür yanda. Bu okulların gereksizliği öylesine besbelli oldu ki, onlara toplumumuzun sorunlarına eğilecek bir yön verme nin zamanı geçti bile. Tüm tüketici ve halkın bilgisizliği üzerine hayatlarını kuran kimseler yetişiyor bu okullarda. Bundan dolayıdır ki

lişmeler de engeldir. Zamanımızın insanı kendini teknik buluşların etkisinden kurtaramaz. Toprağını işleyen tarımcı, makinasını çalıştıran işçi, kullandığı aracın gerektirdiği bilgi ve teknik eğitime sahip olmak zorundadır. Bunu başaramadığı zaman üretimi düşer, emeğinden gereği gibi faydalanamaz ve o iş kolundan ayrılmak zorunda kalır. Bunu ulus için düşündüğümüz zaman makina kullanan ve onun gerek sidiği bilgi ve alışkanlıkları vatandaşlarına kazandıramayan uluslar sürekli olarak öteki teknik üretim yapan ulusların ekonomik baskıları altından kurtulamaz. Böyle ulusların siyasî özgürlükleri de bir şekilden ileri gidemez. Nitekim bu hali ileri uluslar ile geri kalmış uluslar arasında açık ve seçik olarak görüyoruz. Geri kalmış uluslar ekonomik bağımsızlıklarını yitirmişlerdir.

O halde bugünkü eğitim düzenimizde kalmaya **inat edemeyiz. Kısa** zamanda **bu ölü** eğitim düzenini atarak toplumun ekonomik ve kültürel gücünü çoğaltan bir eğitim düzenine gitmek zorundayız. Bunun en açık yolu da teknik öğretimin uygulanma alanlarını genişletmek ve eğitim kurumla-

parken köy çocuklarının orta ve yüksek ö[ğre]nime devam etmelerini ortadan kaldıracak [şe]kilde düzenlemekten sakınmalıdır. Köy çoc[uk]larını ve çalışan insanların çocuklarını yap[ıcı] ve yaratıcı bir eğitim içinde yetiştirmek, o[nla]rın Anayasa ile tanınan haklarını arar ve [gö]revlerini yerine getirir insanlar olmalarına [ça]lışmak eğitim düzenimizin unutmayacağı [bir] gerçektir. Milyonlarca çocuğa ihtiyaçları d[ı]şında bir eğitim gördürmek yürürlükteki Anaya[sa] düzenimiz ile bağdaşamayacağı gibi ekonom[ik] de değildir. Nitekim Anayasamız: «Çağdaş [bi]lim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve ö[ğre]tim yerleri açılamaz.» demektedir.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarının halk[tan] yana olarak düzenlenmiş bir eğitim düzeni [ol]duğunda kimsenin kuşkusu olmasa gerek. «[Eği]tim ve öğretimde güdülen yol bilgiyi yurdd[aşın] maddi hayatında başarı elde ettiren bir el[] haline getirmektir. Ulusçu, demokrat, lâik, [sos]yal bir hukuk devletini gerçekleştirmek eği[tim] düzenimizi yukarıdaki gerçeklerin ışığında [ye]ni baştan ele almakla mümkündür. Bunun i[çin] de ilk iş, sayın Millî Eğitim Bakanının çev[] ne aydın ve inançlı ve de halktan yana ol[]

KÖYLERDE ÖLÜM - DİRİM SAVAŞI

Behzat AY

Osmanlı İmparatorluğu zamanında, köylerde yoksulluk içinde yaşayan, halk arasında Çolak Hacı diye anılan Serdari'nin köylünün durumunu çok iyi bildiğini, şiirleri gösteriyor bize

Sefil ıreçberin yüzü soğuktur
Yıl perhizi tutmuş içi koğuktur
İneği davarı iki tavuktur
Bundan gayrı yoktur malımız bizim

*

Benim bu gidişe aklım ermiyor
Fukara halini kimse sormuyor
Padişah sikkesi selam vermiyor
Kefensiz kalacak ölümüz bizim

*

Evlât da babanın sözün tutmuyor
Açım diye çift sürmeye gitmiyor
Uşaklar çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza belâ dölümüz bizim

Serdari bu şiiri yıllarca önce yazmış. Köylerimizin görünümü böyle imiş. Bugün durum gene aynıdır. Değişen şey pek azdır. Belki toprak kavgası daha da çoğalmıştır. Mahkeme kapılarında sabahtan akşama kadar bekleyenler hemen hemen hep köylüdür. Ve hemen hemen hepsi de toprak yüzünden mahkemeye düşmüşlerdir. Hapis yatar, çıkar; tekrar mahkemeye düşer köy insanları. Ürettiklerini, güçlerini hep bu yolda tüketirler.

İşi temelden ele almadıkça, h e r köye bir mahkeme, bir yargıç götürülse de değişen şey olmayacaktır. Köylüyü mahkeme kapılarında süründüren, yargıçlar karşısına çıkaran, mahpus eden asıl neden toprak sorunu halledilmelidir önce...

Köylü; düzenli bir toprak düzeniyledir ki, insanca yaşamaya başlayacak. Kazançlarını iyi yollarda, önemli yerlerde harcayacak. Bitmiyen kavgalar, düzenli bir toprak düzeninden sonra bitecek. Böylece hükûmetler, onların vergileriyle bol bol mahkemeler, hapisaneler açmayıp, köyleri bayındır hale getirecek; sağlık, eğitim sorunlarını halledecek. Yani düzenli bir toprak düzeni köylüyü kurtardığı gibi, hükûmetin de kolay ve verimli iş yapmasını olumlu kılacaktır.

Şu anlatacağım olay, bozuk toprak düzeninin nelere sebep olabileceğini, bu düzenle en acı cinayetlerin önüne geçilemiyeceğini gösterir.

Terme ilçesinin Karayonca köyünde bir dönüm topraktan bu yıl elde edilecek ürünü «ben alacağım - sen alacaksın» diye tartışan baba ile oğul, en sonunda tabancalarını çıkarıp, biribirine ateş ediyorlar. İkisi de ağır yaralanıyor. Baba Samsun Devlet Hastanesine yatırılıyor. Oğul; babasının gittiği hastahaneye gitmemek, onunla ayni koğuşta yatmamak için direniyor. Bunun için, oğulu, Samsundaki Özel Karadeniz Sağlık Yurdunda yatırıyorlar.

Barsakları kurşunla delik deşik edilen oğul Memet Memiş, ameliyat edilse de, iş işten geçtiği için ölüyor.

Memet Memiş ölürken hiç kimsesi bulunmuyor yanında. Yaralı iken kayınbiraderi Muammer Canik getirmişmiş Sağlık Yurduna. Memet Memişin ölümünden bir gün sonra Muammer Canik yoklamaya geliyor eniştesini. Sağlık

Dam çöker; cesetler arabalarda örtüsüztaşınır.

Yurdunun sahibinden eniştesinin öldüğünü öğreniyor. Sağlık Yurdu özel olduğu için hesap pusulası da çıkarılıyor. Muammer Caniğin gözleri büyüyor. Şaşırıyor:

«Doktorum» diyor. «Bu ölen Memet Memiş var ya, benim bacımla evli. Bacımdan doğma altı çocuğu var. Kurtulsun da, çocukları, karısı üstümde kalmasın diye getirdim buraya. Ne ise eceli gelmiş, ölmüş. Kardeşleri yanına bile uğramıyorlar. Sağlık Yurdunun giderini ben nasıl ödiyeyim. Altı çocuğu ile dul kalan bacımın külfetini şimdiden omuzlarımda duyuyorum. Bir de buranın giderlerini mi vereyim? Sonra yok ki vereyim.»

Sağlık Yurdunun yöneticisi, ayni zamanda sahibi olan Dr. Sulhi Kutucu toplumcu bir aydın. Kızmıyor. Düşünüyor... Ve:

«Haklısın oğlum» diyor. «Burası özel hastane. Burada çalışan odacılara, hemşirelere ve başka yerlere ben para ödüyorum. Bu paralar da, buraya yatırılan hastalardan alınıyor. Madem durumunuz böyle idi, Devlet Hastanesine yatırmanız gerekirdi.»

«Yatmadı doktorum, yatmadı. Babası orada diye yatmadı...»

Doktor söyliyecek söz bulamıyor. Muammer Caniğe oturmasını söyliyor. Muammer oturuyor. Ağır bir sessizlik başlıyor... Sessizlik doktoru, ölenin kayınbiraderini başka başka dünyalara götürüyor...

İçeri girdiğimde sigara dumanları arasında düşünüyorlardı ikisi de... Yukardaki olayı, beş on dakika içinde dostum Dr. Sulhi Kutucu anlattı. Doktor konuşurken, Muammer Canik, arada bir «öyle oldu» diye, tasdik ediyordu doktorun söylediklerini. Doktor sözünü bitirdikten sonra Muammer Canik konuşmaya başladı:

«Ölenin beş kardaşı daha var. Onlar da tarla için yakında biribirine girecekler. Hele hastanede babaları kurtulamazsa, asıl o vakit gızılca gıyamet kopacak... Aslında bunlar kötü insan değiller. Toprak yüzünden biribirine girdiler. Ne yapsınlar? Geçim meselesi... Bizim döğüşlerimiz, mahkeme kapılarına düşmelerimiz, vurmalarımız, vurulmalarımız hep toprak uğruna. Boğaz yoluna! Eniştemin altı çocuğu var. Altılı İki de kendileri! Etti sekiz! Sekiz boğaz... Sekiz can... Sekiz boğazın doyması kolay mı dağ köylerinde... Eniştemin babası da kendi evini dü neğini düşündü. Ne yapsın! Onun da baktığı çocuk çoluk var... Tıpkı eniştem gibi. Bunun ikisi de kötü adam değillerdi. Gınamayın. Sizler okumasaydınız da, bizler gibi dağ köylerinde yaşasaydınız, ayni duruma düşerdiniz. İnanın böyle... Yoksa o baba ile oğul da insanlardı... İnsanlardı ama biribirini vurdular. Köylük yerinde toprak oğuldan da, babadan da ileri...»

Muammer Canik sustu... Duygulu duygulu konuşmuştu. Önüme baktım. Doktor sigarası ile bir sigara daha ateşledi. Benim aklıma Serdari'nin yukarıya aldığım şiirinden mısralar geliyordu:

«Uşaklar çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza belâ dölümüz bizim...»

Babası tarafından vurulan ve ölen Memet Memişin babası kim bilir yukardaki beyiti değişik sekilde kaç kez aklından geçirmişti?

***

Doktor Sulhi, sessizliği bozdu:

«Peki oğlum bırak gideri, ölüyü ne yapalım?»

«Ne yaparsanız yapın beyim. Ben taa Termenin Karayonca köyüne cenaze götüremem... Param olsaydı hastanenin giderini öderdim. Hiç param yok .. Kefen dahi alacak param yok. Termeye kadar bir taşıta binme param var... Aha yoklayın cebimi...»

«Belediyeye haber verelim, onlar götürsün; razımısın?»

«Sağol beyim, öyle bir kolayı var»

«Var.»

Doktor belediyeye telofonla durumu bildirdi.

Muammer ayağa kalktı. Geç kaldığını, akşam karanlığına kaldığını söyledi... Alışmıştı akşam karanlığına kaldım demeye... Şehirde olduğunu bile düşünemiyordu... Ama durmayacaktı şehirde, söylediğine göre hemen köye yollanması gerekiyordu... Gece demiyecekti, Termeye indikten sonra, Karayonca köyünün yolunu tutacaktı... Ve odadan çıktı gitti... Köyünün karanlığına doğru... Yol parasını eniştesinin kefeni için elbette ayıramazdı... Kurtuldu...

Ve ben gene Serdari'den bir mısraı okuyorum içimden:

«Kefensiz kalacak ölümüz bizim»

Sulhi Kutucu ile konuşmaya daldık... Bir dönüm toprağın üstünden elde edilecek ürün için baba oğulu, oğlu babayı vuruyor. Ölüyorlar. Diğer kardeşleri ölen Memet Memişin ölüsünü görmeye bile gelmiyorlar. Dirisine sahip çıkan yok ki, ölüsüne sahip çıksınlar. Altı yetimi kötü dünyalar bekliyor. Dul kalan ana iki gün sonra kardeş karısının sopasını yemeye başlayacak... Ölen öldü ama, kalan sağlar ne olacak... Asıl trajediyi kalan sağlar oynayacak...

Köylerdeki bu ölüm dirim savaşına son verebilecek miyiz? Oğulun babayı, babanın oğulu vurmayacağı bir toprak düzenini ne zaman kuracağız. Köylünün gerçek kurtuluşu bu toprak düzenine bağlı değil mi?. Köylü biribirini toprak için yiyor. Sınır için kurşunlar atılıyor... Sınır için yetimler, dullar çoğalıyor... Bir karış toprak için cinayetler işleniyor. Köylerden şehirlere akın toprak düzensizliğinin sonucu... Şehirlerin çevresini saran gecekondular, satılan kızlar, kavgalar, işsizler, mahkeme önünde yığın yığın bekleyen köylüler, hapishanede inim inim inliyenler çoklayın bozuk ve çürük toprak düzeninin sonucudur. Köyler çileli insanlar divanı oluyorsa bunun için... Ve bunun için üç yıldır toprak reformu edebiyatına daldık. Yukarı çevreler daha ne güne duruyor? Demokrasimizin gelişmesi de toprak düzenine bağlı... Bir dönüm toprağın bir yılda vereceği ürün için baba-oğul biribirlerine savaş açar, biribirlerini öldürürlerse birer ölçek buğday karşılığında bu halkın oy'larının satın alınamıyacağını kim garanti edebilir?

Sel basar; çıkan candan ümit kesilir. Köyümüzün ezeli kaderidir bunlar.

Milyonların sefaleti ve sömürenler

Kemal SÜLKER

1962 yılında toplam Milli gelir 44 milyar, 676 milyon 700 bindir. Adam başına ortalama Milli gelir payı geçen yıl 1519 lira idi. Çalışan nüfusun yüzde yetmişini tarım işçileri ve küçük çiftçiler, yüzde 28 ini de orta çiftçiler, memurlar ve endüstri işçileri, yüzde 2 sini de mutlu azınlık denilen büyük çiftçiler, tacirler, sanayiciler teşkil ediyor. Milli gelirin yüzde 45 ini işte bu çalışan nüfusun yüzde ikisini teşkil eden mutlu azınlık atmakta. Geriye kalan yüzde 55 i de çalışan nüfusun yüzde 98 i aralarında pay ediyor. Yani bir tencere Bulgur pilâvı tahta kaşıkla yüz defa alınınca bitiyorsa yüz kişimizden ikisi bir tencere Bulgur pilâvından 22 şer buçuk kaşık yiyecek, semirecek, 98 kişiye de adam başına bir kaşık bile düşmeyecek, aralarında didişecek 55 kaşıklık pilâvdan eksik ziyade bir kaşığa yakın bir yiyecek sağlayıp aç midelerinin guruldusunu durdurmaya bakacak ve ertesi gün yeniden sömürülme tezgâhlarına akın edecekler.

Milli gelirde durum bu kadar adaletsizde devlet giderlerine katılmada, yâni vergi ödemede durum daha mı âdildir? Hayır.

İşçiler, ücretliler, ufak iş sahipleri gelirlerinin yüzde 23.4 ünü vergi olarak ödemektedirler. Gelirleri yüksek olan ve işçilerden en az 10 kat fazla kazananlar gelirlerinin ancak ve ancak yüzde 12.5 unu devlete vergi olarak ödemektedirler. Bir deyime göre hem az kazanmaya mecbur bırakılacak, hem de çok vergi ödeyeceksin. Fazla kazandıkça da vergi ödemeden muaf tutulacaksın.

Böyle bir toplumda yapılacak iş, bu düzeni değiştirmektir.

Onun için de bilimden yararlanacak, üretici kuvvetleri aydınlatacak, sömürme düzeninin yaldızını sıyıracak, emeği sömürerek geçinen mutlu azınlığın gerçek hakkı kadar kazanç sağlamasını isteyecek ve emeğini satanların emek güçleri oranında ücret almasına çalışacaksın. Bu arada Devletin işleme çarklarını da kontrol edecek, çarkların bir avuç insanı milyoner yapmaya yarayacak şekilde dönmemesi için çarkları çeviren kuvvetlerin denetimini yapma gereğini savunacak ve sağlayacaksın. Bütün bu uyarıcı ve aydınlatıcı çabaların verimini Genel Seçimlerde alacaksın. Parlamentoya çalışan nüfusun bizzat kendisinin serbest oyu ile fiilen çalışanlardan, yâni emekleri bunca yıldır sömürülenlerden büyük bir çoğunluğun girmesini başaracaksın.

Bunun anlamı şudur:

Parlamentodan çıkacak kanunların sosyal adalete uygun olmasını temin edeceksin.

Yasaların uygulanmasında yasaların ruhuna ve sözüne aykırı bir işlemi durduracaksın.

Ulusca kalkınma ilkesini gerçekleştireceksin. Kula kulluğu kaldıracaksın.

Özetcesi: Anayasa ilkelerinin tastamam uygulanmasını, şu yukarıya rakamlarla çizilen acı gerçeğin çoğunluk yararına değişmesini isteyenlerden isen süregelen düzenin insan haysiyetine aykırılığını belirtecek ve insanın özgürlüğü, vatanın mutluluğu için sömürücülere karşı olacaksın.

Fikren karşı olacaksın, seçimlerde karşı olacaksın.

Sonuç: muasır medeniyetler seviyesine erişmenin ilk adımını atmak olacaktır.

Bu yolda, bu çabada ve bu uğurda işçi teşekküllerine düşen görev çok önemlidir. Hele, bu gerçekleri bilme mevkiinde olan Türk - İş yöneticileri tarihi sorumluluk karşısındadırlar:

Ya, temsil ettikleri işçiler zararına işleyen bu çarkların yönünü değiştirmek için köklü çabalara girişecek ve ülkücü birer öncü olarak çalışacaklar, ya günlerini gün edip yalnız kendilerinin ve gölgelerinin uzandığı alana girmeyi kabul edenlerle birlikte gül gibi geçinip, el kesesinden beylik sürecceklerdir.

Tarihin öyle bir dönemecindeyiz ki bunun bir üçüncü yolu kalmamıştır.

Asgari ücretlerin, hayat seviyesine ayak uydurma imkânı vermeyen düşüklüğünü azami ücret yapma çabaları alıp yürümüştür.

Yiyecek içecek fiatları her gün işçinin alım gücü dışına çıkmaktadır.

Mesken sıkıntısı, sosyal facialara yataklık yapmaktadır.

İş şartları, hastalanma ve sakat olma nisbetlerini arttırmaktadır.

İşçiye verilmeyen önem, işçiden esirgenen iş emniyeti, çalışan insanın ömrünü kısaltmakta, ölüm nisbetini yükseltmektedir.

İşçi ücretlerinin düşüklüğü, işçilerin iş emniyetinden yoksunluğu, tarımda çalışan insanların topraksızlığından ve yaşamaya yetecek geliri toprakta bulamayıp şehirlere göçlerinden ileri gelmektedir. Endüstri işçisini koruyucu tedbirlerin başında tarımda çalışanların topraklandırılması ve makinalı ziraat düzeninin yurt ölçüsünde uygulanması gelmektedir. Demek ki, Türk - İş ve ona bağlı sendikalar memleketin ekonomik ve sosyal yapısında köklü reformları savunmalı, sistemli bir çalışma ile oyalayıcı bir politika güden hükûmetlerin karşısında Anayasanın savunucusu olarak dimdik ayakta durmalıdır. Dimdik ayakta durmak, okşamalarla baş eğmemek, özel çıkarlar yoluyla bel bükmemek, aldatmacı sözlerle gözü kapalı kalmamak içindir. Emeği temsil edenlerin en büyük gücü, en bükülmez iradesi, en yenilmez kuvveti haklı olmasındadır.

Ne yazık ki Türk - İş, milyonların maddi ve manevi ızdıraplarını dindirici, müstakil, işçiden yana bir politika izleme dönemine girememiştir. Türk - İş'in en aktif organı, en beceriksiz ve eyyamcı bir eleman yüzünden işçi hakları zararına çalışan bir lâübalilik merkezi olmuş, yardımcıları da o kofluk ve boşluk içinde sivri sinek gürültüsünü konser diye yutturucu bir vızıltının temsilcileri hâline düşmüştür.

Teker teker müreffeh olmayı değil, toplum olarak kalkınmayı amaç bilecek, gerçek işçi hakları savunucusu olarak her türlü tâviz ve baş eğme güçsüzlüğüne son verecek yöneticileri iş başına getiremedikçe milyonların sefaletine son verici çabaları yalnız siyasi bir topluluk tek başına yürütmek zorunda kalacaktır. Oysa işçilerin ekonomik kurtuluşu hem sendikalarda toplanmak ve onları işçi çıkarına işletecek elemanlarla idare ettirerek, hem de kendi siyasi partisine yazılarak parlâmentoya girmeyi amaç bilerek sağlanabilir. Partisiz kalıp sendikalı olmak, akıntıya kürek çekmektir. Partide toplanıp sendikaya girmemek de tek kürekle denize açılmak olur.

İşçilere düşen görev sendikalarında toplanmak, sendikalara işçiler için çalışanları yönetici yapmak ve kendi siyasi partisi içinde vazife almaktır. Bunlar yapılamazsa kalkınmamız çok uzaklaşır.

Yapı - İş Başkanı Hasan Türkay anlaşmayı imzalarken

Yapı – İş anlaşmalar hazırladı

Türkiye Yapı - İş Federasyonu İstanbul Birinci Bölge Sendikası, iş koluna demokrasiyi yerleştirmek için çaba harcamaktadır. Sendika Başkanı Hasan Türkay bin işçinin çalıştığı iki işyerinde işçilere yeni menfaatler sağlamıştır. Bunu da toplu sözleşme benzeri akitlerle yapmıştır. Böylece Zeytinburnu Çimento Fabrikası işvereni ile yapılan sözleşmeden sonra Aslan ve Eskişehir Müttehit Çimento ve su kireci fabrikaları A.Ş. Aslan Fabrikası ve Taşocağı işletmesi işvereni ile de işçiler yararına anlaşmalar yapmıştır. Zeytinburnunda işçilere ortalama yüzde 20 ücret zammı sağlanmıştır. Ayrıca işveren ve sendika şu ortak anlayışta birleşmişlerdir:

İşveren ve sendika, işyerinde randımanı arttırıcı çalışmalar, işçi ve işveren münâsebetini düzeltici ve daha iyi hâle getirici âhengi tesis için işbirliği yapmayı memleket sanayii ve çalışma hayatı için zaruri ve yararlı kabul ederler.

Aslan Çimento işverenine de işçilere seyyanen 30 kuruş zam yapmayı sağlamış, devam piriminin de ayda 39 liraya çıkarılması kabul ettirilmiştir.

Bu çalışmaların yakında daha gelişeceği anlaşılmaktadır. Ancak İşveren Konfederasyonunun bu anlaşmaları da bozmaya kalkıp kalkmayacağı merak konusu olmuştur.

İşveren Konfederasyonu işçilere karşı

Lâstik - İş Sendikasının 13 işverenle özel anlaşmalar yaparak iş koluna huzur getirici çalışmalar yapması, İşveren Konfederasyonunu bu anlaşmalar aleyhinde harekete geçirmişti. İşveren Konfederasyonu bütün işverenleri, yöneticilerinin anlayışı içine hapsetmek ve asırlarca önce Batı dünyası işçilerine tanınan hakları Türk işçisine kaşık kaşık vermek için büyük bir gayret harcıyordu. Lâstik - İş sendikası, henüz İşveren Konfederasyonunun bu dar çemberine girmeyenlerle anlaşma yapınca işverenler konfederasyonu «Emsal olmasın» endişesiyle toplu sözleşme benzerlerine karşı çıkış yaptı. Lâstik - İş Başkanlığı bir bildiri yayınlayarak «Üyeleri Umum Müdür, avukat v.s. gibi şahıslardan meydana gelen bu teşekkül Türk iş hayatına ve memleket ekonomisine, küçük hesaplar sebebi ile en büyük darbeyi indirecek rolü oynamaktadır» görüşünü haklı olarak ortaya attı. Lâstik - İş'e göre:

«Türk iş hayatının uzun süredir beklediği kanunların çıkması ile yeni bir düzene gireceği şu sıralardan, bu kanunların getireceği yenilikleri korkunç birer fermanmış gibi işverenlerimize aksettirmenin mes'uliyetini idrâk edemeyen bu kimselerin adları ve davranışları, Türk ve dünya işçi tarihinde müstahak oldukları yeri alacaktır.»

Lâstik - İş Başkanı Rıza Kuas, İsviçrede toplanacak Uluslararası Lâstik İşçileri Konfederasyonu toplantısına giderken, iş düzenini çıkmaza sürükleyenleri protesto eden siyah sakalı ile dikkati çekiyordu.

Adapazarında dile getirilen önemli gerçekler

Maden - İş'in Adapazarı Bölge Merkez Şübesi kongresi yapıldı. Kongrede tanınmış sendikacılar da vardı. Konuşulanları Maden - İş bülteni şöyle verdi:

Şaban Yıldız mikrofona dâvet edilince, Türk - İş'in ilk Genel Sekreteri, Hollanda'dan dönen işçinin konuşmasına dokunarak Türk işçilerinin emeklerinin karşılığını alamadıklarını dile getirmiş, işverenlerin kendilerine düşen görevleri yerine getirmedikleri müddetce işçilerden daha fazla iş beklemeye hakları olmadığını söylemiş, geçinmek için çocuklarını, eşini iş hayatına sevk eden ailelerin bile Türkiye'de geçinmelerinin çok müşkül olduğu noktasında durmuştur. Bu arada iş alanları yokluğuna temas eden Şaban Yıldız çocuklarını işe göndermeye hazır olduğunu, fakat iş bulunmadığı noktasında durmuştur. Yabancı memleketlere akın eden işçilerin gidiş nedenlerini de izah etmiştir.

Büyük ilgi ve takdir toplayan bu konuşmayı Sâlih Özkarabay'ın veciz hitabesi izlemiştir. Özkarabay hâlâ grev hakkının verilmediği üzerinde durmuş kısıntılı grevle işçi haklarının gerçekleşemeyeceğini belirtmiş, uzun işçilik hayatında ücret adaletsizliğinden başka bir şeye rastlamadığını söylemiştir

Alkışlarla sona eren konuşmayı Kemal Nebioğlu'nun örneklerle dolu konuşması izlemiştir. Nebioğlu çocuk ölümlerinin fazlalığı, okulsuzluk, mutlu azınlığın gelir payı, büyük çoğunluğu işçi olan milletimizin ulusal geliri karşısındaki adaletsiz durumu açığa çıkarmış ve şunları hatırlatmıştır:

Köylünün ortalama yıllık geliri 950 liradır. Tarım dışı faaliyetlerde bulunanların ortalama yıllık geliri ise 2740 liradır. Ulusal gelirin % 38 ini Genel nüfusun sadece % ikisi aralarında paylaşır. % 62 tutarındaki ulusal geliri de Genel nüfusun %38 i paylaşır. İlköğretim çağındakilerin % 30 u, orta öğretim çağındakilerin % 68 i. yüksek öğrenim çağındakilerin % 96 sı istedikleri halde öğrenmek ve okumak imkânından yoksun bulunmaktadır. Gelir vergisinin % 58 ini işçiler ve bordrolara imza atanlar öder. % 30 unu da tacirler ve sanayiciler verir. Altlarında arabalar olanların yıllık kazançları gelir vergisi beyannamelerinde % 750 lira olarak gösterilir de kimse bu hiyleye parmak basmaz. Çiftçi ailelerinin binde 8 i işlenen toprakların beşte birine sahiptir. Çiftçi ailelerinin % 62 si ise işlenen toprakların sadece % 19 unu paylaşırlar. İste memleketin gerçekleri..

İstek üzerine Maden - İş Basın müşaviri ve Eğitim Dairesi Başka[nı Kemal Sülker ko]nuşma yapmış, grev hakkı üzerinde durmuş, 1871 den bu yana grev yapma hakkının geçirdiği safhaları anlatmış, çalışan insanların 23 milyon ve bizzat işçilik yapanların en az 12 milyon olduklarını söylemiş, fakat çeşitli kanunlarla ve anlayışlarla bu kalabalık işçi topluluğunun parçalandığını izah etmiş, böylece işçilerin bir olumlu güç haline gelmelerinin önlendiğini, bunun da sömürücülere yaradığını anlatmıştır. Hiç bir kanunî vecibesini yerine getirmeyen bir çok işverenlerin bulunduğu toplumda işçilerden fedakârlık beklemenin bir koyundan iki post çıkarmak olacağına işaret eden Kemal Sülker'in konuşması gene ilgi uyandırmıştır.

Son olarak Maden-İş Başkanı Kemal Türkler konuşmuş, grev fonu için yeni gelir kaynaklarına ihtiyaç olduğunu belirterek bu temayı işlemiş ve işçilerin sosyal adalet içinde kalkınabilmeleri için Sendikaların kuvvetlenmesi gereğini dile getirmiştir. Alkışlarla kürsüden inen Kemal Türkler, sevgi tezahüratına teşekkür etmiştir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu, Almanya ve öteki yabancı memleketlere gitmek için Kuruma başvuranların 151 bini aştığını bildirdi. Kadın işçilerin erkeklerden daha şanslı olduğu da belirtildi. Fransa, kendi işçilerine yaptıramadığı maden işçiliği için Türk işçisi aramaya başladı. Türkiyede düşük ücretle çalışan, emeğinin karşılığını alamayan, düşük ücretle, kötü şartlarla işçi çalıştırma düzeninden bıkıp usanan Türk işçisi yabancı memleketlere adeta kaçmak için sıraya girmiş bulunuyor. Bu konuda hükûmet de, Türk - İş konfederasyonu da kendilerine düşeni yerine getirmiş değil.

Çalışma Bakanlığı Alman İş Bulma Kurumu ile anlaşma yaparken Türk işçilerine de Alman işçilerine olduğu gibi çocuk parası verilmesini ilk önce şart koşmadı. Bu yüzden Türk işçileri en az iki yıl. çocuk başına almaları gereken ayda 40 doyç marktan yoksun kaldı. Ailelerinin hastalık sigortasının da ihmal edildiği ortaya çıktı.

Kadın işçiler de, erkek işçilerde düşünüyor:

Burada kalsam geçinemiyorum, gitsem para biriktirip dönmek var. Ama vatana hasret. eşten dosttan uzaklaşma, başkalarının üretimine kâr unsuru olarak katılma var... Kalsam daha iyi ama, beni buraya bağlayacak sosyal adaletli kalkınma da görünürde yok. Ne yapsam?

Böyle düşünenler az değil.

Önemlisi, bütün işsizlerimize ve bütün çalışan işçilerimize emniyetli, güvenli sağlam, emeğin hakkını veren bir iş düzeni kurmaktadır.

Vehbi Koç gibi Sosyalist olmak

CHP Erzincan Milletvekili Zeynel Gündoğdu Mecliste, Türkiyenin en büyük sosyalisti Vehbi Koçtur dedi. Bunu söylemesine sebep İktisadî Devlet Teşebbüslerinin durumu, G[...]

[...]rün menfaatine zarar vermesi idi. Gündoğdu, dün doğmuş gibi olup bitenlerden habersiz, şu vecizeyi dişleri arasından döktü:

«Memleketi sosyalist göğüşü siper ederek zehirlemek isteyenlere derim ki Türkiyenin en büyük sosyalisti Vehbi Koçtur.»

Gündoğdu, herhalde Vehbi Koç gibi bir milyarderi övmek istemişti ama, deyişinin gelişi sosyalistlik bir zehirleme idi. En büyük sosyatist de Vehbi Koç idiyse o da en büyük zehirleyici idi. Fakat hayır. Bu altı üstünü, üstü altını tutmayan fikir yoksunu sözün çelişikliği bir yana, adam bal gibi toplumculuk karşısındaydı ve özel sektörün basit bir sözcüsü idi.

Bu konuşma sendikacılar arasında gülüşme konusu oldu. Tecrübeli ve bilgili iki sendikacı Şaban Yıldız ve İzzet Çilingiroğlu Zeynel Gündoğduya bir telgraf çektiler.

Telgraf Şu:

Seçimle vekil olduğunuz gibi seçmen oyu ile de azliniz mümkün olsa idi altı oktan birisi olan devletçiliğin aleyhinde bulunduğunuz için azlinizi ister, oylama yapılmasına öncülük ederdik.

Devlet Baba, oğlu Vehbi Koç'a sağladığı imkânlardan biz oğullarına binde bir nisbetinde sağlamış olsaydı şimdi bizler de size göre Türkiyemizin en büyük sosyalisti sayılan Vehbi Koç'un yanında. sağlanılan imkân nisbetinde sosyalist olurduk. Fabrikalarımızda imâl ettiğimiz kazıkları ve ithâl ettiğimiz [...]

vergisi ile geçinen devlet babamıza satar halimize şükreder, dua ederdik. Şans bu, olmadı. Fakat sizin bu beyanatınızdan sonra sosyalist olmak istiyoruz. Acaba ilkin permi ile işe başlasak ne dersiniz? Hele bir başlayalım. Lisansı, kotası sonradan gelir elbette. İşe başlayabilmemiz için 15 - 20 kadar oto permisi temin ederseniz minnettar kalırız. Saygılarımızla.

Seçmen Vatandaşlarınızdan
Şaban Yıldız - İzzet Çilingir

Lokavt, sosyal bir hak değildir

Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu Tasarısı, geçen Çarşamba günü Senato'dan da geçti. Fakat bazı maddeler Senato'da değişikliğe uğradığı için tasarı yeniden karma komisyona havale edildi.

Müzakereler sırasında söz alan Türkiye İşçi Partisi Ankara Senatörü Niyazi Ağırnaslı, lokavtın greve eşit bir hak olarak mütalâa edilemeyeceğini, bu itibarla tasarıdan çıkarılması gerektiğini ileri sürdü ise de, Senato çoğunluğu lokavtı metinde muhafaza etti.

Bununla beraber, Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyonu lokavt konusunda hiç değilse Türk İş yöneticilerinden daha ileri bir anlayışa sahip olduğunu gösterdi.

Lokavt'ın greve eşit bir hak olarak mütalaa edilemeyeceğini ileri sürenlere şiddetle hücum eden Türk İş Konfederasyonu Genel Sekreteri lokavtı bir işverenden daha ateşli şekilde savunuyor. «Lokavtı bir hak olarak kabul etmemek olmaz» diyordu, ve anlayamadığı bir nokta vardı! Bir toplumun demokratik kuvvetlerini bağlayan bütün dünyanın ne diyeceği değil, o memleketin Anayasası idi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası da, grevi bir sosyal hak olarak saydığı halde lokavttan bahsetmemişti. Çünki, Türkiye gibi geri kalmış bir memlekette, işçi ile işveren arasında yıllardır devam eden dengesizliği gidermek için grev hakkı işçiye tanınıyordu. Hâl böyle iken işverene de lokavt hakkını vermek, işçiye verilen mücadele aracının etkisini bir anda sıfıra indirecek ve durumda bir değişiklik olmayacaktı. Anayasaya lokavtı bir sosyal hak olarak koymayanlar, işte bu düşünce ile hareket etmişlerdi ve Türk İş'in işverenden ziyade işverenci başkanı Anayasanın bu espirisini bir türlü hazmedemiyordu.

Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyonu. lokavtı nasıl mütalâa ettiğini. raporunda şöyle izah ediyordu:

«Komisyonumuz, 18 nci maddenin 2 nci fıkrasının başında yer alan lokavtın amacına müteallik ibareyi çıkarmıştır. Gerçekten, grev hakkı hem iktisadî, hem de sosyal amacı olan bir sosyal hak olduğu halde. lokavt hakkı, sosyal haklar arasında yer almayan ve bir kanunla düzenlenmesinin gerekçesi sadece iktisadî olan bir haktır.»

TÜRK İŞÇİSİ BÖYLE Mİ HARCANACAK

İşçi Sigortaları Kurumu işçileri bakmıyor. Görmüyor. Gözetmiyor. O, sadece, bir takım insanlara; müdürlükler, müfettişlikler, şeflikler ihsan etmek için kurulmuş bir düzendir. Bunu senelerdir, sendikacı olarak memleketin kaderine hükmedenlere, acı acı anlattık... anlattık... Anlattık...

Anlattık. Anlatamadık...

İşte ispatı:

Sendikamız 2. Başkanı Ömer Özdemir, Karayolları 13 Şubede (Geliboluda) çalışır. Gelibolu ona «Ömer Usta» der. Kendisi insan kişidir. İşçilerden başka bütün Gelibolunun iyiliğine koşar. Koşar koşar da yorulur. Haksızlıklar, düzensizlikler karşısında kalbi burkula burkula acımağa başlar... Tutar İstanbula gelir.

Doktora çıkar. İşçi Sigortaları Kurumu, Paşabahçe Hastahanesine gönderir Gün 5 Temmuz 1963 «Sen buraya gelmiyecektin, biz sana bakamayız, sen kadıköy dispanserine gideceksin...» derler. Aman, zaman der... Kalbim der direnir. Fayda etmez.

Kadıköy dispanseri için yeni baştan kâğıt almak lâzım. O gün vakit gecikmiştir. Ertesi gün Cumartesi. Şu bu olmaz, muayeneye çıkamaz. Daha ertesi, gün Pazardır. Ve gelir Pazartesi 8 Temmuz 1963.

Kadıköy dispanserinde Ömer Usta'ya gözle bakılır.. Vizite kağıdının arkasına «Elektso makinamız bozulduğu için bir şey yapılamadı» diye zor okunur bir yazı yazılır ve baştan savılır.

Gün 8 temmuz 1963 dedikti.

Bu Ömer Usta'nın son günü oldu. Çünkü o günün gecesinde Ömer Usta'nın kalbi durdu.

Şimdi Ömer Usta'nın karısı saçını başını yoluyor: Kızı dizlerini dövüyor: Ve bütün karayolları işçileri... Bütün Gelibolu halkı başlarını öne eğmiş acı acı «hey gidi Ömer Usta hey!...» diyor.

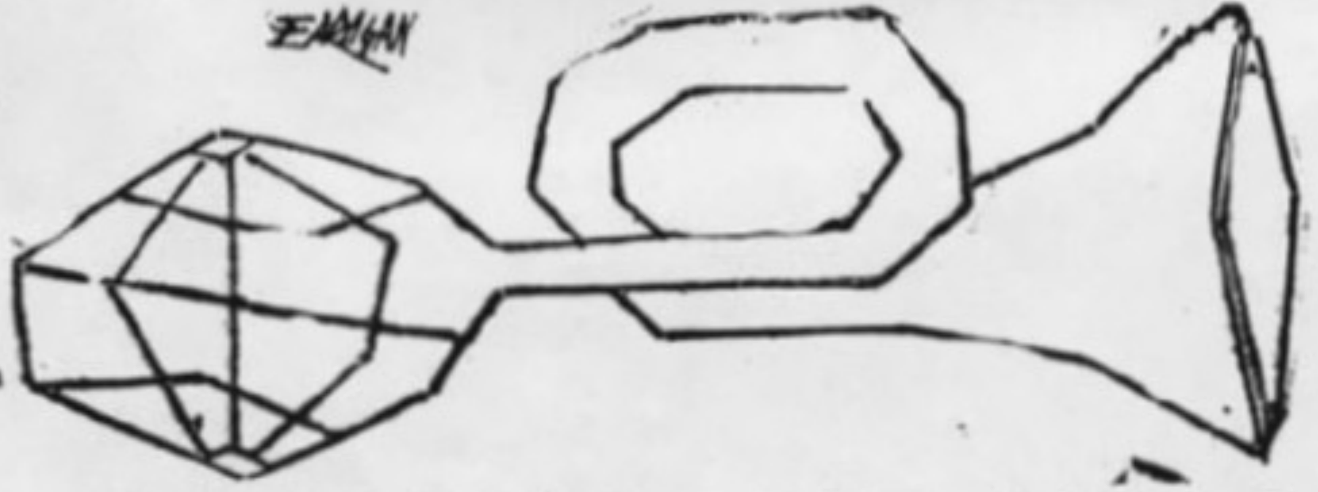
Biz de öyle yapıyoruz. Başımızı eğip: «Hey gidi Ömer Usta hey!...» diyoruz. Ve başımızı iki yana sallıyoruz: «Hey gidi İşçi Sigortaları Kurumu Hey!»

Bakalım İşçi Sigortaları Kurumu Mesulleri ne diyecek?..

Bakalım baş vuracağımız makamlar ne diyecek?..

TÜRKİYE KARAYOLLARI İŞÇİLERİ SENDİKASI BAŞKANI V.
Erdoğan Öner

DIŞ OLAYLAR

MOSKOVADAKİ GÖRÜŞMELER

Dün Moskovada Birleşik Amerika, İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında başlayan silâhsızlanma toplantısı çağımızın en önemli meselesi olarak karşılanmakta ve olumlu bir sonuca varması istenmekte ve beklenmektedir. Üçlü müzakerelerde Birleşik Amerikayı savaş yıllarında Amerikayı Sovyetler Birliğinde temsil eden Averell Harriman temsil etmektedir. Kendisine tam yetki verilmiştir. Harriman'a Movkovaya hareketinden önce Birleşik Amerika Millî Güvenlik Konseyi şu tâlimatı vermiştir:

1 — Harriman, önce «Mahallinde kontrol» suretiyle nükleer denemeleri büsbütün yasaklama konusunda Hruşçov'in red kararının nihaî ve kesin olup olmadığını yoklayacaktır. Eğer Hruşçov yerinde kontrollere kesinlikle yanaşmayacaksa bu takdirde Atmosferde, uzayda ve deniz altında denemelere son verilmesi konusunda kısmî bir anlaşma imzalanacaktır. Bundan başka Harriman Batı ile Doğu arasında teklif edilen saldırmazlık paktının mahiyeti üzerinde bilgi edinmeğe çalışacak, özellikle denemelerin durdurulması hakkındaki anlaşmanın böyle bir saldırmazlık pakti ile bağlılık derecesi üzerinde duracaktır. Sovyetlerle saldırmazlık pakti imzalandığı takdirde, ancak denemelerin durdurulmasına rıza göstereceklerini ileri sürdükleri ve bu hususta ısrar ettikleri takdirde denemelerin durdurulması hakkındaki sözleşmenin imzalanması Batılılara göre güçleşecektir.

Bununla beraber gerek Londrada, gerekse Waşingtonda denemeleri durdurma hususundaki Sovyet kararının ciddî ve samimî olduğunu sanmaktadırlar.

Nükleer Vurucu Kuvvet Konusu üzerindeki tartışmalara tesir edeceğini sanmak yanlış olmayacaktır. Genel bir silâhsızlanmanın ilk adımını teşkil edecek olan bu kısmî yasaklama, silâhlanma yarışının yükünü taşıyan ve atom harbinin korkunç tehlikesine maruz bulunan bütün dünya milletleri ve halkları tarafından sevinçle karşılanacağını ummak boş değildir. Böylece Türkiyenin istediği uluslararası genel silâhsızlanma da gerçekleşme yoluna girecektir.

Öte yandan Sovyetler Birliği — Çin anlaşmazlığının, Moskovada dün başlayan üçlü görüşmelerin karşılıklı anlayış havası içinde cereyanını kolaylaştıracağını tahmin etmek yersiz değildir. Sovyetler Birliği kendi tezlerinin yâni «Barış içinde bir arada beraber yaşama» ilkesine aykırı olarak yorumlanabilecek bir sertleşmeye gitmeyeceği gibi, İngiliz ve Amerika hükümetlerini temsil eden yetkililerin de sert bir tutumla Sovyetler Birliğini Çine doğru itmek istemeyecekleri de düşünülebili-

tadır. Gerçekten de 5 Çinlinin Sovyetler Birliğinden çıkarılması olayı üzerinde Pekinde tertiplenen büyük mitingde Çin Komünist Partisinin sorumlu kişileri Sovyetler Birliği Komünist partisinin merkez komitesine başta Kuruçef olmak üzere son derece şiddetle hücum etmiştir. Hatta o kadar ki Pekin radyosu 10 Temmuzdaki bir yayınında Hruşçovdan söz ederken ilk defa olarak «yoldaş» sözünü kullanmamıştır. Bilindiği gibi Komünistler arasında bu sıfatın kullanılmaması o şahsın komünistlik niteliğini yitirmiş olduğuna delâlet eder. Gerçekten de Çin Komünist Partisi ihtilâlci görüşe yüzde yüz sadık kalınması gerektiğini ve her halde «bir arada barış içinde yaşama» ilkesinin komünist memleketlerin dış politikasının temel prensibi ittihaz edilmeyeceğini şiddetle savunmaktadır.

Sovyetler Birliğine gelince, Sovyetler Birliği ve Çin ihtilâllerinin başarılmış olmasının ortamı komünizmin gelişmesine elverişli hâle getirdiği görüşündedirler. Bunlara göre bu ihtilâllere dayanarak Sovyet ve Çin halklarının komünizm yolunda hızla gelişmeleri, ekonomide, bilimde, sosyal alanda başarılar sağlayıp halklarının yaşama seviyesini hızla yükseltmeleri dünya ulusları ve halklarını komünizme esasen kazanacaktır. Yine Sovyet Rusyaya göre, bunun için tarihin akışına uygun düşen böyle bir başarı ihtimalini nükleer bir savaşla tehlikeye sokmak ve hatta yok etmek akıllıca bir iş değildir.

Herhalde Moskova görüşmelerinin açık bir bölünme ile sonuçlanması ihtimali zayıftır. İki blok arasında bölünme fiilen bugün mevcuttur. Ama bu bölünmenin resmen açıklanması beklenemez. Belki ileride bütün Komünist partilerin katılacağı bir konferansa gidilebilir.

GÖRÜŞMELER SONA ERDİ Mİ?

Son haberler Sovyetler Birliği ile Çin Komünist partileri yüksek seviyesindeki ideolojik tartışmaların yapıldığı toplantıların sona erdiğini ve fiilî hiç bir sonuç alınamadığını göstermektedir. Batılılarla Sovyetler Birliği arasında silâhsızlanma konferansının başladığı gün, Çin'in «Bir arada barış içinde beraber yaşama» ilkesine saldırısını Sovyetlerin haklı görmemiş olması, silâhsızlanma görüşmelerinin başarı şansını çok arttırmıştır. Hele Kuruçefin Sovyet heyetine başkanlık edeceği haberi, silâhsızlanmaya verilen önemi belirtmektedir.

Bu arada Çin'in yakında Sovyetlerden «eski Çin topraklarını» istemesi ihtimalleri de belirmiştir ki, bu yola gidiş, Çin - Sovyet münasebetlerini ciddî bir safhaya sokabilir

Çağımızın en önemli meselesi olan nükleer denemelerin yasaklanması görüşmeleri mutlak olumlu bir sonuca bağlanmalıdır.

SPAAK'IN SON ZİYARETİ

Geçen hafta içinde kendi isteği ile Sovyetler Birliğine giden Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak Kiyefte Hruşçov'la görüşmüştür. Brüksele dönüşünde basına açıklamada bulunan Spaak, Hruşçov'a yaptığı görüşmenin çok samimî bir hava içinde geçtiğini ve milletlerarası barışı ilgilendiren hemen bütün konuları ele aldıklarını ifade etmiştir.

Bilindiği gibi Sovyetler Birliğine hareketinden önce Spaak, Polaris denizaltı füzelerinin Akdenize sevkedilmesi üzerine Türkiyede ve İtalyadaki füze rampalarının sökülmesiyle Orta Avrupada nükleer silâhlardan tecrid edilmiş bir tampon bölgenin kurulacağını ileri sürmüş ve bundan bir kaç yıl önce Polonya Dışişleri Bakanının ortaya attığı tezlere yakın bir görüşü savunmuştur.

Sovyetler Birliğinin bu isteğe paralel olarak daha önce Türkiyeye verdiği Notayı Dışişleri Bakanlığı reddetmiş, silâhsızlanma meselesi bir parça, parça, bölge bölge değil, toptan, cihan ölçüsünde müessir milletlerarası açıdan ele alınması tezini savunmuştur.

Ancak Moskovada dün başla-

SOVYETLER BİRLİĞİ İLE ÇİN ARASINDAKİ TARTIŞMA

Moskovada 5 Temmuzda Çin ve Sovyetler Birliği delegasyonu arasında başlamış bulunan ideolojik plândaki gizli görüşmeler iki defa kesildikten sonra yeniden başlamıştır. Görüşmeler her ne kadar «gizli» ise de iyi haber alan kaynaklar ilk iki gün içinde tarafların tezlerini açıkladıklarını ve Çinlilerin 14 Temmuz tarihli mektuplarında ileri sürdükleri 25 madde üzerinde bir arada yaşama» prensibini yeniden savunduklarını bildirmektedir.

Fakat bu konuşmaların bir anlaşma ile son bulamayacağı her gün

DIŞ OLAYLAR

Batı gözü ile Kürt meselesi

Orta Doğu meseleleri ile ilgili olarak Sovyetler Birliği Cento memleketlerinden bazılarına bu arada Türkiyeye de bir nota vererek Irakta Kürtlere karşı girişilen harekete karışılmaması görüşünü savundu. Iraka verdiği nota da da Iraka yapılacak yardıma karşılık Batılılara üs vermemesini istedi.

Türk dış politikası ile ilgili konularda 27 Mayıstan önce olduğu gibi şimdi de konuları açıkça ortaya koyma ve tartışma metoduna başvurulmamakta, herşey açık rejim içinde «gizlilikle» ele alınmaktadır. Bu bakımdan Kürt meselesinin gelişmesi ve ilgililerce bu mesele karşısında izlenecek politikanın tartışılması yoluna gidilmediği için Fransanın ve dünyanın en ciddi gazetelerinden olan Le Monde'un II Temmuz 1963 günlü Başyazısını sunuyoruz:

İktidarı elegeçirmesinden sonra Iraktaki komünist katliamı ve hiç şüp

KÜRT MESELESİ MİLLETLERARASI BİR MAHİYET ALDI

«Kürt milliyetçilerinin en aziz dileklerinden biri gerçekleşmiş bulunuyor. Bağdat hükûmeti ile aralarındaki silâhlı çalışmanın milletlerarası bir mesele haline gelmesi, büyük devletlerin çekimser durumlarını bırakarak açıkça cephe almalarına yol açacaktır.

Gerçekten Kürtlere karşı yokedici bir savaşa girişmiş bulunan General Kasım devrinde, meseleyi eğemen bir devletin «Münhasır yetkileri» cümlesinden sayan her iki Blok, bu askeri hareketler karşısında susmayı uygun bulmuşlardı. Özellikle Komünist basın organları kendi halklarına, kuzey Irakta kanlı savaşlar olduğunu duyurmak lüzumunu bile görmemişlerdi.

Geçen şubatta Baas partisinin iktidarı ele geçirmesinden sonra Iraktaki Komünist katliamı ve hiç şüphesiz komünist Çinin baskısı, Sovyetler Birliğinin tutumunu temelden değiştirmesine ve Kürt savaşçıları lehinde resmen cephe almalarına sebep olmuştur. Geçen mayısın 8 sında Pravda da yayınlanan ve gürültülü yankılar uyandıran bir yazı, Kürt meselesinin Birleşmiş Milletler Asamblesi gündemine alınmasına dair, Dış Mogolistanın son günlerde yaptığı müracaat, Sovyet tutumunun değişeceğini göstermekteydi.

Geçen salı akşamı Irak'a, İran'a, Türkiye'ye ve Suriyeye enerjik bir dille kaleme alınmış notalar veren Moskova gerçek bir diplomatik hücuma geçmiştir. Özet olarak Kremlin, güvenliğini doğrudan doğruya tehdit eden olaylar karşısında, Sovyetler Birliğinin kayıtsız kalamıyacağını ileri sürmüştür. Zira denilmektedir, kürtlere karşı girişilen savaş yalnız Irak tarafından değil, fakat aynı zamanda İranın Türkiyenin ve Büyük Britanyanın da dahil bulunduğu CENTO (eski Bağdat paktı) üyesi devletler tarafından da yürütülmektedir.

Kremlin bu suretle Türkiye ile Irak arasında askeri işbirliği yapıldığı hakkındaki haberlere ve Bağdatın Londradan satın aldığı silâhlara imada bulunmaktadır. Beriyandan Şama yapan ihtar ise, suriye Silâhlı Kuvvetlerinin (Özellikle hava kuvvetlerinin) Irak kuzeyindeki savaşlara fiilen katıldığı hakkındaki söylentilere bir cevap teşkil etmektedir.

Sovyet notaları maharetle kaleme alınmış olmaktan da uzak değildir. Bu notalar Sovyetler Birliğini, «Emperyalist devletlerin ve CENTO memleketlerinin» tehdidi altında bulunan Irak bağımsızlığının koruyucusu şeklinde göstermektedir. Ayrıca bu notalarda Bağdatın Baaslı idarecileri bir milleti kitlece yoketme» (génocide) suçunu işlemekle suçlanmaktadır.

Batıya bu konuda gelen haberler, Sovyet iddialarını maalesef yalanlamıyor. Zira Irak birliklerinin memleketin kuzey bölgesinde, General Barzaninin ihtilâl hareketine karşı sempati besleme şüphesi altında olan halk kütlelerini kılıçtan geçirdikleri herkesçe bilinen bir gerçektir. Köyler onar onar yakılmakta yerlebir edilmektedir. Kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar esirgenmemektedir. Esir alınan asiler hemen öldürülmektedir.

Sovyetler Birliğinin diplomatik taarruzu karşısında, Batılı devletlerin tutumu ne olacaktır? Avrupa ve Amerika basınının önemli bir kısmı, bağımsızlık değil de Irak Birliği içinde sadece muhtariyet hakkı isteyen Kürt halkına beslediği sempatiyi asla gizlememiştir. Buna karşılık Batılı hükûmetler, Türk ve İranlı müttefiklerini gücendirmekten çekindikleri için, Kürt milliyetçiliği hareketini desteklemekte tereddüt göstermektedirler. Bununla beraber Irakta gecikmeden barışçı bir çözüm yolu bulunmasının, Ankara ve Tahranın menfaatleriine daha uygun düşüp düşmiyeceği sorusunu sormak lâzımdır. Zira savaşın uzaması âsilerin tutumlarını serleştirmelerine ve ergeç Türkiye ve İran Kürtleri arasında huzursuzluklar başgöstermesine yol açabilir.

Milletlerarası ahlâkın ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında yazılı hakların savunulması işini, Batının komünist bloka bırakması herhalde zayıf bir ihtimaldir.»

ALMANYADA İKİ ZİYARET

Son zamanlarda Almanya, Batısı ile Doğusu ile iki önemli ziyarete sahne oldu Başkan Kennedy, Federal Batı Almanyayı, Başbakan Hruşçov DoğuAlmanya'yı ziyaret ettiler. Her iki ziyarette çok önemlidir. Bu iki ziyaret Batı ile Doğu'nun büyük liderlerini bir noktada görüş mutabakatına vardırmıştır: «Savaş kötü bir şeydir ve olmamalıdır.»

Başkan Kennedy, Avrupada ilk olarak Federal Batı Almanyayı ziyaret etti. Başkan Almanların büyük çoğunluğu tarafından sevgi tezahüratı ile karşılandı. Başkan birçok nutuklar verdi. Bunların bariz vasfı savaşı takbih, Fransa'nın Almanya'da yarattığı tesir ve cereyanlarla mücadele. Doktor Adenauer'in maceracı politikasına Alman milletinin gözleri ve kulakları önünde «Çatmak» oldu. Başkan Kennedy Fransa'ya uğramak zahmetine katlanmadı. İngiltere'ye yaptığı ziyareti ve bunun neticelerini geçen hafta etraflı bir şekilde yazdık. Roma ve Vatikan ziyaretleri birer nezaket ziyaretidir. Başkan vatanına döndükten sonra, Amerikan halkına çok önemli bir blânço sundu. Radyo ve televizyonla yayınlanan bu konuşmasında Birleşik Devletler Başkanı bilhassa diyor ki:

«Eski ile yeni dünyanın gelişme ve barışta ortak olduklarına daha kuvvetle inanmış olarak dönüyorum. Her memlekette ortak amaçlarımıza, Batının birliğine, insan hürriyetine barışın lüzumuna büyük bir inanç müşahede ettim.»

Bu son fıkra «Barışın lüzumuna büyük inanç müşahedesi» üzerinde dikkatle duralım. Bu bize lâzım olacaktır.

Başkan Avrupa ve Amerika halklarının müşterek bağlarını övmüş ve sözlerini şöyle bitirmiştir: «Batı hayal kırıklıkları da olacaktır, inançla dönmekten memnunum.»

Başkan Kennedy'nin on günlük Avrupa gezisinin baş hedefi, hiç şüphesiz Avrupa'da yaşıyan «Kızgın savaşçılar»ın akıllarını başlarına getirmekti. Bunda muvaffak olduğuna inanıyoruz. General De Gaulle'ün, Başkanın arkasından hemen Batı Almanya'ya koşması ve orada uğradığı «muvaffakiyetsizlik» bunun en canlı delilidir.

Başkan Kennedy, Almanya'dan ayrılır ayrılmaz, Başbakan Hurşçov, Doğu Almanya Başbakanı ve Komünist Partisi Birinci Sekreteri Walter Ulbricht'in 70 inci doğum yılı münasebeti ile yapılan törenlere katılmak üzere Doğu Berline geldi ve gelişinin sırf bu maksatla olduğunu belirten bir nutuk söyledi.

Fakat Başbakan Hruşçov, Doğu Berlinde bulunuşu münasebetiyle orada bir sosyalist liderler zirve toplantısı tertip etti. Bu toplantının hedefi ne idi? Çin-Sovyet anlaşmazlığı mı, 15 Temmuzda toplanacak üçlü Moskova konferansı dolayısı ile «Alman meselesi mi?»

Bazı kaynakların birinci ihtimali teyit yolundaki gayretlerine rağmen bir ikinci ihtimal yani Alman meselesinin bahis konusu edildiği ihtimali üzerinde duruyoruz. Birinci delilimiz Polonya Kumünist Partisi Baş sekreteri Gomulka'nın Ulbricht'in doğum töreninde söylediği nutuktur. Gomulka demiştir ki: «Biz Polonyalılar Oder - Neisse sınırı boyunca barışçı ve dost bir Alman devletinin komşu olarak bulunmasının önemini takdir ediyoruz. Doğu Almanya Cumhuriyetini ve gelişmesini, Avrupada barış ve Polonya'nın güvenliği için başlıca şartlardan biri olarak telâkki ediyoruz.» «Doğu Berlin toplantısında Almanya meselesi ele alınmamış

Nihayet Bay Hruşçov, Doğu Almanya ziyaretinin son merhalesi olarak beraberinde Walter Ulbricht, Almanyadaki Sovyet Kuvvetleri Başkomutanı, Sovyet Büyükelçisi ve Doğu Almanyalı birçok şahsiyet olduğu halde Oder nehri üzerinden Frankfurta gelmiştir.

Polonya Başbakanı Josef Cyrankiewicz aynı gün Frankfurta gelmiş ve Hruşçov ile Ulbricht tarafından karşılanmıştır.

Sovyet Başbakanı Oder üzerinde Frankfurta yanında Doğu Almanya, Polonya Başbakanları olduğu halde 80 bin kişi önünde savaşı şiddetle tenkid eden bir nutuk söylemiş ve demiştir ki: «Kapitalist memleketlere karşı savaş ilân etmemiz, kapitalizmi bu yoldan yenmemiz imkânsızdır. Olayları değişik açılardan görenlere tarihin öğreteceği çok şey vardır. Bugün savaş ancak bir çılgının sarfedebileceği bir kelimedir. Savaşarak ganimetler elde edilen devirler çok geride kalmıştır. Bugün savaştan kârlı çıkacağını ümit eden zararlı çıkacaktır. Savaş istemiyoruz. Bu bizim savaştan korktuğumuzu göstermez. Aklımız başımızda olduğu için savaşın ne demek olduğunu idrak ettiğimiz için savaş istemiyoruz.»

Çok alkışlanan bu konuşmasından sonra Bay Hruşçov «Almanyanın sosyalist cumhuriyet olarak birleşeceği» inancını bir defa daha belirtmiştir.

Dikkat edilecek en önemli nokta Kennedy ve Hruşçov'un «Barış» konusunda tam bir mutabakat halinde olmalarıdır. Moskova konferansında bu mutabakatın müsbet neticelerine şahit olacağımıza eminiz.

SANAT–EDEBİYAT

Düzenliyen
ASIM
BEZİRCİ

Halkın Sözcüsü

Nasreddin Hoca

Edmond SAUSSEY

(DESEN: AVNİ MEHMETOĞLU)

Şehirlerde gelişen, köylü hikâyelerinden daha silik ve göçebe destanlarından daha az dokunaklı olan şehir hikâyelerinin en güzelleri, realist ve güldürücü fıkralardır. Bunların en meşhurları, şöhreti, Türkiyenin hudutlarını aşan bir şahsiyetin etrafında toplanmıştır. Bu insan, üzerinde, karşısındakini çileden çıkaracak bir hile ile safdilliği birleştiren, Türk halkının güler-yüzlü mümessili, meşhur Nasreddin Hoca'dır.

Nasreddin Hoca'nın mezarı Akşehir'dedir. Bir rivayet de Akşehir'i, Hoca'nın vatanı olarak göstermektedir. Cumhuriyet, türbe kültünü kaldırana kadar Hoca, Akşehir'lilerden, bir evliya muamelesi görmekteydi. Meşhur Nasreddin Hoca'nın yaşamasından şüphe etmemiz için hiçbir sebep yoktur. Hakkında, şüpheli bir tarihten başka bir şey bilmediğimiz tarihî Nasreddin Hoca'nın, bizim için hiçbir önemi yoktur. Onun diye anlatılan fıkralarda - aslında acele bir tetkik bile bunların hemen hepsini beynelmilel temlere götürmeye yetecektir - aranacak hiçbir hakikat esası yok. O halde şu kadarını aklımızda tutalım ki efsanevî Nasreddin Hoca, XV. asrın başlarında, Osmanlı İmparatorluğu, tarihinin en müthiş buhranlarından birini geçirdiği sırada yaşamıştır.

Yukarda da söylediğimiz gibi bu fıkraların çoğu, başka memleketlerde de tamamiyle bilinen folklor temlerini andırır.

Demek oluyor ki Nasreddin Hoca'yı biçmek için kullanılan kumaş, diğer memleketlerin halk kahramanı tiplerini yaratmak için kullanılan kumaşın aynıdır. Bu, Türk halk hikâyelerinin, fıkralardan yaptıkları seçmelerle, fıkraların çeşitli elemanlarını muayyen ölçülerde kullanmalariyle ve temleri kendi muhitlerine uydurmalariyle, Hoca'mızda yeni bir şahsiyet yaratmalarına engel olmamıştır. Öyle bir şahsiyet ki, hiçbir zaman tamamlanıp bitmiş denemez, yüzlerce defa yeni-baştan tasarlanmakta ve yalnız kendini yaratanlara benzemektedir. Gerçekten de fıkraların çoğunda görülen Hoca, memuriyeti, kendini hiçbir zaman zenginleştirmiyen, öte yandan pek de öyle vaktini almıyan, fakir bir köy hocasıdır. Bir yandan, yerine göre mektep hocalığı, nâiplik veya sadece imamlık yaparken öte yandan büyücek bir kasabanın yarı köylü, yarı şehirli halkının meşgalelerine de ortaktır. Tarlasını ekip biçmeye, kışlık odununu toplamaya kendisi gider, küçük bir ücretle ufak-tefek işleri de seve - seve yapar.

Buna rağmen kıt-kanaat geçinir. Yıllardır helva yemediğini öğrenince şaşıran bir adama bunu şöyle izah eder:

Un bulunduğu zaman yağ bulunmuyor, yağ bulunduğu zaman şeker bulunmuyor.

Konuştuğu adam, bunların bir araya gelmesi o kadar zor mu? diye sorunca, bâzan hepsi bir araya geliyor, o zaman da ben bulunmuyorum cevabını verir. Bunun içindir ki Hoca, güzel bir yemek için çıkacak fırsatları dört gözle bekler. Bu fırsatlar, kendiliğinden çıkmazsa ne yapıp yapıp onları icad etmesini bilir. Akla gelmiyecek usuller kullanmakla da olsa Hoca, bütün ziyafetlere, kendini davet ettirmede ustadır.

Umumiyetle suç üstünde yakalanır. Çünkü eline çabuk değildir fakat beklenmiyen ve insanın elini-kolunu bağlıyan hazır-cevaplıkları sayesinde işin içinden sıyrılır.

Yoksulluk içinde yaşayan Hoca, fakir insanların yaptığı gibi, eşyayı, sağladığı en yakın faydaya göre değerlendirir; onların sanat kıymetine, onların nâdirlik kıymetine aldırış etmez. Bir gün pazardan geçerken bir papağanın, çok yüksek bir fiyatla mezad edildiğini işitir. Hemen gidip en iyi hindisini yakalar, getirir, fakat hindiye, papağandan çok daha az fiyat verildiğini görünce hayret eder; oysa ki hindinin tüyleri daha güzeldir, kendisi de papağandan daha tavlıdır. Lâkin papağan konuşuyor demeleri üzerine Hoca, o konuşursa bu da düşünür cevabını verir.

Hoca, müsamahayı en akıllıca ve en ihtiyatlı vaziyet olarak kabul etmiştir. Aile felâketleri, çok erkenden başlamıştır. Evlendikten üç ay sonra bir çocuk sahibi olduğunu görünce, ürkek bir itirazda bulunur. Fakat hiddetlenen karısı, nasıl, ben sana varalı üç ay, sen beni alalı üç ay, etti mi altı ay. Üç ay da senin itiraf ettiğin gibi çocuk karnımda, işte sana dokuz ay deyince Hoca, hakkın var karıcığım, benim bu ince hesap, aklıma gelmedi, affedersin cevabını verir. Zâten eğer bu izahı kabul etmemiş olsaydı, intikamcı bir elin fırlattığı bir maşa, ödlek Hoca'nın sesini kesecekti. Birçok fıkralarda Hoca'nın yanında yer alan eşek, hiç sızlanmıyan, Hoca'nın aklına esen her fanteziye uyan, gazaplarına katlanan sevgili ve tahammüllü bir arkadaştır. Bununla beraber, bu cana yakın hayvan yüzünden, Hoca'nın başına birçok aksilikler gelmiştir. Fakat Hoca'nın canını en çok yakan, hem de sık-sık tekrarlanan, komşuların ikidebirde gelip ondan eşeğini istemeleri. Bir gün eşeği başka birine verdiğini söyliyerek, bir komşuyu savmak üzere iken, hayvan ahırda anırmaya başlar. Bunun üzerine komşu, nasıl olur, eşek yok diyorsun, halbuki sesi duyuluyor deyince Hoca, benim gibi bir ak sakallı ihtiyarın sözüne inanmıyorsun da ahırdaki eşeğin sözüne inanıyorsun diye cevap verir.

ğı, dar kasaba muhitinde çok ağırlaşan içtimaî baskı gibi âmiller, öyle neşeli bir hayat için gereken şartları vermiyecektir. Fakat Hoca'nın daima kendini mesut sayan ve kolayca teselli bulan bir tabiatı vardır: Bu saadeti ve bu teselliyi de ona, umumiyetle kendinden başka kimsenin bulamıyacağı düşünceler ve izahlar verir. Bir gün rüzgâr, cübbesini damdan sokağa uçurur. Hoca hemen secde-i şükrâna kapanır. Bu hale şaşan karısına, Hoca, hareketini izah etmekte güçlük çekmez: Düşün bir kere, ya içinde ben bulunsaydım. Başka bir seferinde çamaşır yıkamaya göle giden karısının yanındadır. Bir aralık bir kuzgun sabunlarını kapar. Karısı hiddetlenir. Hoca sükûnetle, a karı, ne telâşediyorsun? Varsın, alsın, onun üstü, bizimkinden daha kirlidir cevabını verir.

Hoca, kadılık vazifesini yaparken de aynı pratik zekâyı ve aynı becerikliliği gösterir. Beyhude kavgaları çabucak halleder. Kebabının dumanından bedava faydalandı diye bir adamı şikâyet eden kebapçıya malının bedeli yerine para şıkırtısı verdirmesini de bilir.

Realiteden hiçbir zaman uzaklaşmıyan akl-ı selimi ve iğneli zekâsiyle Hoca'mız, din adamı olmasına rağmen, mutasavvıfları ve keramet sahiplerini sevmez. Bir gün yedinci kat göğün sonuna kadar uçtuğunu söyliyerek kemâlâtından bahseden derviş Seyyad Hamza'ya Hoca, o zaman, hiç yüzüne gayet yumuşak, yelpaze gibi bir şey dokundu mu diye sorar. Şeyyad, evet Hoca efendi deyince Hoca der ki: İşte o, bizim eşeğin kuyruğudur. Bununla beraber kendisine kerâmetler; bilhassa hastaları iyi eden nefesine; yüklemekten halkı men'edemez. Hoca'mızın alışa-geldiğimiz çehresine daha uygun bir şey varsa o da hakikaten bir mucize gibi görünen haller karşısında aldığı vaziyettir. Böyle ehemmiyetsiz şeyler, onu şaşırtmak ve o güzelim pratik zekâsını kaybettirmek için kâfi değildir.

Dinî vazifesi, Hoca'yı sık-sık kudretli kişilerle münasebete getirir. Bunların karşısında da Hoca, karakterinden bir şey kaybetmez. Hoca bir gün, Temür'ün gece rüyasında kendisini tahkir eden bir adamı öldürttüğünü duyar, hemen tası-tarağı toplayıp köyüne kaçar. Saraya dönmesi için kendisine rica edenlere, ben elimden geleni yapıyor, padişah katında, her zaman tavassutlarda bulunuyorum amma gece rüyasına istediğim zaman girmek ve orda hâdiselerin önünü almak, elimden gelmez.

Nasreddin Hoca, bu fıkralarda hoyrat iktidar ve fütuhat hırsı karşısında, güler yüzlü cesaretin, sâkin sebat ve mertliğin, ağır başlılığın ve ihtiyatlı olmanın, neler yapabileceğini gösteren millî bir semboldür.

Çeviren:
İlhan BAŞGÖZ

İPE UN SERMİŞ

Bir gün bir komşusu gelip Hocaya
Çamaşır ipi ister.
Hemen başlar istirhama, ricaya.
«İşim biter bitmez getiririm.» der.
Hocaysa bir türlü yanaşmaz buna
Bin bir güçlük çıkarır komşusuna.
Olmıyacak sebepler icat eder:
Meselâ der ki: «İpe un serdiler.»
Komşusu cevap verir: — «Canım Hoca!
İpe un serilir mi? Bu ne biçim iştir ki?»
Hoca kızar — «Vermeye niyetim olmayınca
Öyle bir serilir ki.»

TIMUR'UN FİATI

Timur bir gün Hoca ile hamama gider.
Soyunur dökünür, içeriye girerler.
Yıkanırlarken birden Timur sorar:
— «Hoca, der, ben kul olsam kaç akça ederim?»
Hocanın da pervası mı var?
Şöyle bir yalancıktan zihin yorar:
— «Bana sorarsan ben yüz akça derim.»
Timur kızar: — «Amma da yaptın, Hoca!
Yalnız şu peştemal eder yüz akça.»
Hoca bu söze bayılır gülmekten;
Eğilir, Timur'a der ki yavaşça:
— «Ben de ona fiyat biçmiştim zaten.»

Şiirleştiren:
Orhan Veli KANIK

Nasreddin Hoca'yla İlgili yayınlar

Söylendiğine göre şimdiye değin Nasreddin Hoca'yla ilgili yetmişe yakın kitap çıkmıştır. Bunlardan bir kaçını aşağıya yazıyoruz:

KÖPRÜLÜZADE MEHMET FUAT, Nasreddin Hoca, İstanbul, 1918, 238 sayfa.

EFLÂTUN CEM GÜNEY, Nasreddin Hoca Fıkraları, Yeditepe Yayınevi, 1957, 204 sayfa (Varlık Yayınevi, 1962, 172 sayfa).

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI, Nasreddin Hoca, Remzi Kitabevi, 1961, 112 sayfa (Abidin Dino'nun desenleriyle).

ORHAN VELİ KANIK, Nasreddin Hoca, 70 manzum hikâye, Doğan Kardeş Yayınları, 64 sayfa.

Halk gibi duyan, Halk gibi düşünen, Halk gibi yaşıyan

NASREDDİN HOCA

Eflâtun Cem GÜNEY

Hoca'nın fıkraları, bir insanın başından geçen hâdiselerin kuru bir ifadesi değil, derin bir hayat görüşünün o hâdiselerden çıkardığı hakikatlerdir. Bu hakikatler ise, ferdi bir «Seziş» olmaktan ziyade, toplumun bir «görüşü», tâbir caizse, bir halk felsefesidir.

Gerçekten, bu hayat, halka göre ne ise; nereden gelmiş, nereye gidiyorsa, halkın yarattığı bir şahsiyet olarak, halk gibi gören, halk gibi düşünen, halk gibi yaşayan Hoca'ya göre de öyledir. Bu itibarla denilebilir ki, «Hoca'nın hâdiselerden çıkardığı hakikatler» dediğimiz halkın hâdiseler karşısında duyduğu, düşündüğü ve âdeta Hoca'nın ağzına vererek söylettiği şeylerdir; hem de tarih boyunca; her yerde ve her devirde... Bunun için Hoca'nın fıkraları bize, bizden, bizim içimizden gelen sesler gibi...

Rahmetli ne başkaları gibi vâkaların tuhaflığını diline doluyor, ne de ipsiz sapsız sözlerle kaba nükteler yapıyor; mizahı yapan onun sözleri, kelimeleri değil; ruhu ve görüşüdür. Bu ruhla, baktığı şeyin kan alacak damarını buluyor bu görüşle, en ciddi görünen hâdiselerin bile «gülünç» taraflarını görüyor onlara gülüyor, onları güldürüyor. Arasıra, kara kadı gibi saman altından su yürütenlere ve hele su başı gibi yanına tütsü ile bile varılmıyanlara da gülüyor ama, ya gülerek iğneliyor, ya da iğneliyerek güldürüyor. Ve lâkin, yine bir ucunu kendine güldürüyor. Kendine gülrine bile batmıyor. Fakat karşısındaki, şaka etmesini bile bilmiyen, saf, zevzek bir adamsa onların haline gülmeyi hatırından bile geçirmiyor. «Kulun ayıbını yüzüne vurmamak» için kendisini safderun bir adam yerine koyuyor gülünecekse kendine güldürüyor. Hendine gülmek, kendine güldürmek, yine de gülünç olmamak! Belki en ince, en nazik bir mizah bu. Böylesi mizah, ancak Hoca gibi ruhunu başka ruh yapmasını bilen müstesna yaradılışlı bir adama nasibolabilir; böyle biri dünyamıza bir daha ne gelmiştir, ne gelir, Türk halkının yarattığı bir mizah dehâsıdır o...

Yalın söz; yalın kılıç gibi kınsız, kılıfsız söz. Yani, halkın her türlü süsten, zinnetten uzak konuşma ağzı...

Mizacının en karakteristik özelliği «hazır cevaplık» olan biri için bundan âlâsı mı olur. İşte bu yalın söz. Hoca'nın kolu, kanadı olmuş; bununla düşünüp, bununla ifade etmiştir. Bu yüzden, lâtifeleri, dilinin ucuna geldiği gibi söylenmiş hissini veriyor o kadar samimi, o kadar tabii... Asıl sanat da bu değil mi, hiç sanat yapmamak: özenip, bezenmeden yalın dilin mimarisini kurabilmek.

Bundandır, Hoca'nın lâtifeleri, o günün birer lâtifesi olarak, dudaklardan uçup gitmemiş; bunlara sebep olan hâdiseleri de içine alarak, zamanla herbiri bir fıkra, bir hikâye, daha doğru bir deyimle, birer «halk kıssası» olmuştur. Dillere destan olan bu kıssaların asıl sivri ucu, Hoca'nın ağzından çıkan son bir çift sözdür. Fikir, mizah ve sanat unsurlarının üçünü de içinde saklayan bu bir çift kelâm, ata sözleri gibi veciz, ve onun gibi sonsuz bir tevil ve tefsire müsaittir.

En orijinal sanat, dediğimiz gibi, sanatsız görünmekse, en büyük sanat da, sözü öz yapmak, bir cildi bir satıra sığdırmaktır.

Ömründe hiçde edebiyat kaygısı çekmiyen Hoca, edebî zevkin, edebî kıymetin bu sırlarına dehâsiyle erişerek ebedileşmiştir.

HOCANIN HESABI

Hoca, bir gün taşınacak
Evde ne varsa, kap kacak,
Hepsini derler, toplar;
Giyinir, sokağa fırlar.

Yükü taşıyacak bir adam bulur;
Bu adamla pazarlığa koyulur.
Adam sorar: — «Nedir gidecek şeyler?»
Hoca da birer birer sayar döker:

— «Sandık mandık dolap molap;
Kilim milim, esvap mesvap.»
Adamcağız on iki akça ister;
Hoca, düşünür taşınır, «peki» der.
Peki der, yani adamla anlaşır;
Adam da ne kadar şey varsa taşır.
İş bitip hesaba gelince sıra,
Hoca cebinden, çıkara çıkara,
Tamam altı akça para çıkarır;
— «Alacağın bu kadar» der.
Adamsa itiraz eder:
— «Hocam, şu ettiğin iş reva mıdır?
Hem arzuya rıza gösteriyorsun.
Hem tutup altı akça veriyorsun.»
Hoca kızar, der ki: — «A sersem adam!
Ben o türlü pazarlıktan anlamam;
Boş yere beynime uğratma kanı.
Dolap molap dedik nerde molap?
Esvap mesvap dedik, nerde mesvap?
Hesabım doğrudur, çek arabanı!»

Şiirleştiren:
Orhan Veli KANIK

Hocanın kişiliği

Aziz NESİN

Ölümünün üstünden 677 yıl geçmiş olan Nasreddin Hocadan bize yazılı tek satır kalmadığı halde, nasıl olmuş da Hoca ününü bizlere ulaştırabilmiş, bütün dünyaya da yayabilmiş? İşte bu sorunun cevabını verebilirsek, sanırım ki Hocanın kişiliğini anlıyabiliriz. Oysa sözün uçucu, yazının kalıcı olduğu söylenir işte birtakım sözler ki yediyüz yıldan beri uçup gitmemiş. Bu, nasıl olabilmiştir? Bu sorunun cevabı Hocanın gerçek kişiliğini ortaya kor.

Köy halkı Nasreddin Hoca fıkrası anlatırken «zamanın birinde hocanın biri...» diye başlar. Bu başlangıcın gerçekle büyük bir ilgisi vardır. Halk «zamanın birinde» demekle her zaman bir Nasrettin Hoca olduğunu anlatmaktadır. «Nasreddin Hocanın biri» demekle de her yerde birçok Nasreddin Hocalar bulunduğunu bildirmektedir...

Oysa birçokları, şu yılda şurda doğmuş, bu yılda burda ölmüş, ölümüyle doğumu arasında şöyle şöyle yaşamış bir tek kişi olan Nasreddin Hocayı aramaktadırlar. Çabaları boşunadır, çünkü onlar kendi kendilerini aramaktadırlar, bu yüzden de aradıklarını bulamıyacaklardır. Nasreddin Hocayı bu türlü arayış, bir Türkün Türk halkını arayışı demektir. Evet, Nasreddin Hocanın Akşehir'de bir mezarı vardır. Buna karşılık, Kastamonu'da, Kayseri'de de Hocayla ilgili yazıtlar bulunmuştur. Hocanın tanıklık ettiğini bildiren bir vakıfnamenin olduğu da söylenmektedir. Bütün bu belgeler, daha da bundan sonra bulunacak olanlar Hocanın tarihsel kişiliğini yani künyesini, sicilini öğrenebilmemize ya ramıyacaktır.

Önce şunu bilmeliyiz: Biz Nasreddin Hoca deyince ne anlıyoruz? Birtakım fıkraları bize kadar ulaşmış olan kişiyi değil mi? Nasreddin Hoca bunları yazılı olarak bırakmadığına göre, üstelik bu fıkralar tarih süreci içinde durmadan yaratılmış olduğuna göre, öyleyse biz hangi Hocayı aramaktayız?

Nasreddin Hocanın tarihsel kişiliğini bulacağız ama, bu, Hocanın «tarihsel» kişiliği değil, «toplumsal» kişiliğidir. Yoksa fıkralarında Hocanın kişiliğini aramağa kalkmak saçma olurdu. Fıkralarından Hocanın hayatını öğrenmeğe kalkanlar, örneğin bir fıkrasına göre Hocanın iki karılı olduğunu, başka fıkrasına göre bekâr ya da her evlendiği karısının öldüğünü, daha bunun gibi birbirini tutmaz sonuçlar çıkaracaklardır. Nitekim böyle yapıyorlar, sonra da bu çelişkiden kurtulmak için, Hocanın fıkraların bu onundur, bu onun değildir, diye ayırmağa kalkıyorlar.

Düşüncemize göre, Nasreddin Hocanın tarihsel kişiliği yok, toplumsal kişiliği vardır. Yaşadığı hayatı kesinlikle bilinen, eserleri kalmış olanlar için, tarihsel kişilikle toplumsal kişilik birbirinden elbette ayrılamaz, bunlar insanı var eden bir bütündür. Ancak, Nasreddin Hocayı salt toplumsal kişi olarak almamız, öyle anlamamız gerekiyor...

Günümüzde bir mizah yazarı, bir mizah sanatçısı, komedi oyuncusu neyse, XIII. yüzyıldaki Nasreddin Hoca da odur. Bugün bir mizah yazarı yazılarında kendini öne sürerek, ahmak, aptal, ahlâksız gösteriyorsa, gerçekten de böyledir demek midir? Birçok hikâyelerinde, örneğin Mark Twain budala görünüyorsa gerçekten o bir budala mıdır. Şarlo'nun filimlerindeki serseminliklerine bakarak, yüz yıl sonra gelenler «Şarlo ne budalaymış...» mı diyecekler?

Mizahçı, kendisini toplumun mümessili sayan, kendi nefsinde aksaklıkları, aptallıkları, budalalıkları yeren, taşlıyan kişidir. Bu, mizahın klâsik tekniğidir, bütün mizahçılar bu yolu tutmuşlardır. Hoca şu fıkrasında hırsız, bu fıkrasında aptal, öbür fıkrasında boynuzlu görünüyorsa gerçekten böyle olduğu için değil, kendini ileri sürerek böyle olanları yermek içindir. Bu bakımdan Hocanın fıkralarından onun karakterini çıkarmak yanlış olduğu gibi söylemek de yanlıştır.

Mizahçının, kendini, yereceği kişinin yerine koyması, mizahın etkinliğini, yaygınlığını sağlar. Bu yüzden, Hocanın fıkralarını bugün sanki bir mizahçının yazdığı hikâye saymak doğru olur. Hocanın fıkralarında çelişki varmış gibi görünmesi, arada zengin, arada yoksul, arada üç karılı, arada bekâr görünmesi, kimi zaman üç oğlu, kimi zaman iki kızı olması işte bundandır: Bunlar doğal gerçekler değil, Nasreddin Hocanın gerçeğidir.

FIKRALAR

Hocaya sormuşlar:
— Cenaze götürülürken tabutun önünde mi yürümeli, ardında mı, sağında mı gitmek daha sevap solunda mı?

Hoca cevap vermiş:
— İçinde gitmeyin de neresinde giderseniz gidin.

★

Hoca, dostlarına, ben ölürsem demiş, beni tepe üstü, dikine gömün. Sebebini sormuşlar. Kıyamet kopunca demiş, dünyanın altı üstü ne gelecek ya, o vakit dosdoğru kalkarım.

★

Hoca hastalanmış, hastalığı da günden güne artmış. Istıraplı günlerinden birinde karısına, karıcığım demiş, git yüzünü gözünü beze, tak takıştır, sür sürüştür, en yeni, en güzel elbiseni giy de gel, yanıma otur.

Karısı, a efendi demiş, sen bu haldeyken elim varır da süslenebilir miyim ben; o kadar vicdansız mı sandın beni?

Hoca, maksadım o değil hanım demiş, galiba ecelim yaklaştı Azrail gelirse belki sana gönül verir, beni bırakır, seni alır.

★

Hoca bir gün vaaz ederken ey cemaat demiş, Tanrıya şükredin ki deveye kanat vermedi, yoksa damlarınız çoktan başınıza göçmüştü.

★

Bir gece, Hocanın karısı damda bir ayak sesi duyar Efendi der, kalk, hırsız galiba, eve girecek Hoca hiç umursamadan tınma karıcığım der, girsin. Belki işe yarıyacak bir şey bulur. Tek bulsun da elinden alması kolay

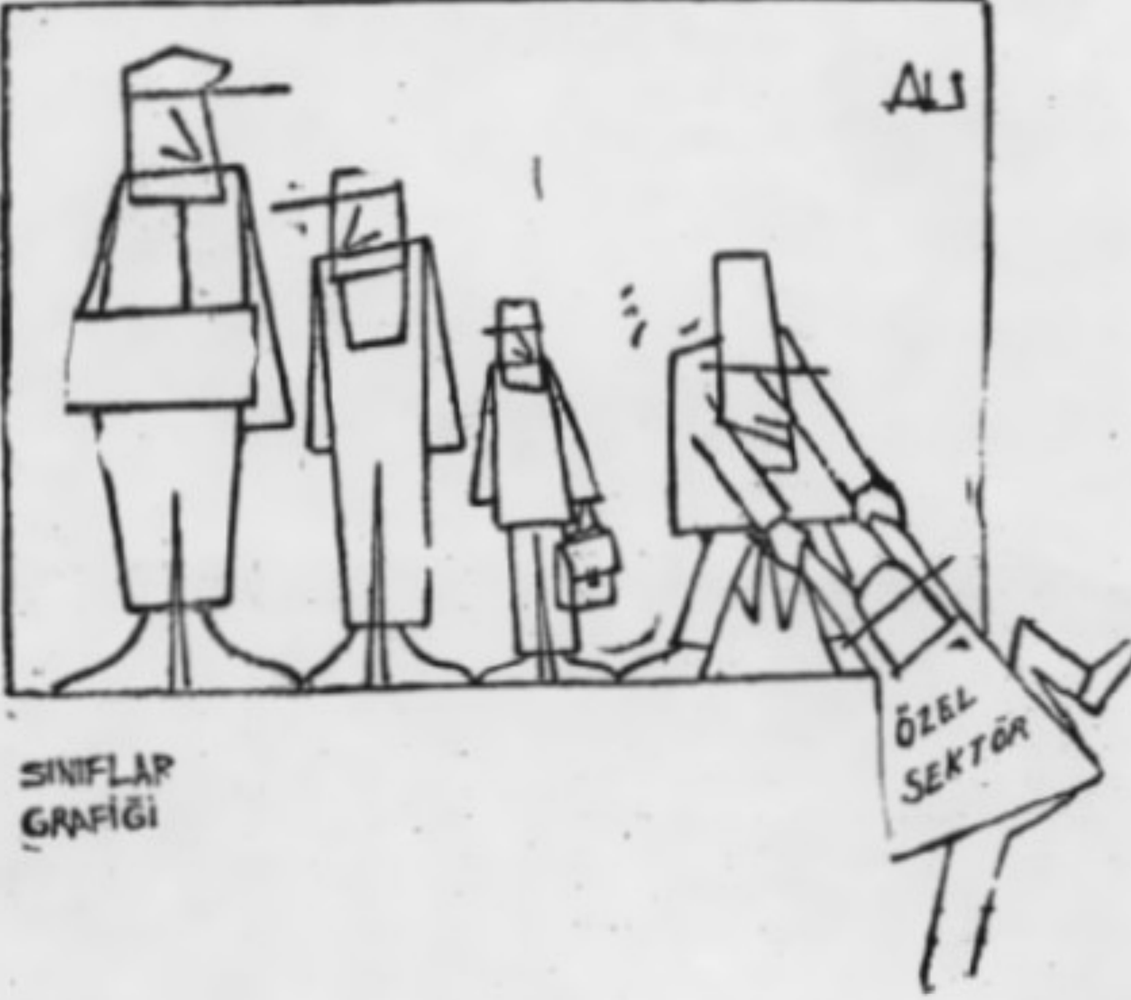
★

Hoca Konya'ya gidip bir helvacı dükkânına girer. Doğruca helva lengerinin önüne gidip yemeye başlar. Helvacı, be adam der, parasız pulsuz, teklifsiz davetsiz ne diye lengeri süpürüyorsun?

Hoca hiç aldırmaz, yemeğe bakar. Helvacı çaresiz kalır, Hocayı rastgele yumruk sille dövmeye koyulur. Hoca başını çekerek, gözünü kırparak hem yemeye devam eder hem de der ki:
— Ne iyi adam bu Konyalılar insana döve döve helva yediriyorlar!

Derliyen:
ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

NEREDE SÖNDÜRDÜN

Türkiye İşçi Partisi'nden bir genç, aydınlığı, ilericiliği sosyal adaletçiliği kimseye vermeyen bir beyefendiye:

— Efendim, dedi, TİP'den yana olduğunuzu biliyoruz, bizi destekliyorsunuz, ama neden girmezsiniz partiye?

Kaşından, gözünden, burnundan, yenlerinden aydınlık ilericilik akan bey gülümsedi:

— Girmek istiyoruz ama, hele biraz canlanın bakalım..

TİP'li genç bastı kahkahayı.

— Beyefendi, beyefendi, dedi, biz canlanırsak, siz ölmüş olursunuz! Eğer cansızsak, lütfedin girin de, canlanalım.

Aydının gülümsiyerek sustuğunu görünce ekledi:

— Cahilin biri, yarın «Ben cahildim, yeni anladım TİP'in değerini. Ama, sayın bay aydın efendi, okumuş efendi, peki sen niye geciktin? Sen niye vaktiyle girmedin partiye?» derse, ne cevap vereceksiniz beyefendi?

Sayın bay aydın, okumuşluğunun bütün güzelliğiyle yürüyüp gitti. TİP'li genç:

— Yazık[illegible] olsun, dedi. Canlanmamızı bekliyormuş.. Koltuk kapacak.. Listeye girecek, listenin başına girecek, emekçinin tepesine oturacak, sonra da nutuk çekecek: Biz, biz, biz yaptık, biz ettik, biz; biz: biz...

Bir başka TİP'li:

— Aydınlık imtiyazı kardeşim, dedi. Bezme geç gelir ekâbir..

KORKULUK

Sendikaya işçilerin «sandıka» dediğini Aziz Nesin vaktiyle yazmıştı. Belki bunu «espri» sayanlar olmuştur. Fakat durum, hiç de sandıkları gibi değil. Bazı sendikalar ve sendikacılar gerçekten birer korkuluk.

Geçen gün, işçinin sırtından milyarlar yapmış bir şirkette çalışan bir işçiyle konuşuyordum.

— Sendikalısın, değil mi? diye sordum.

— Hayır, dedi, ayrıldım..

— Niye?

İşçi, «bu kösleri çok dinledik» der gibi baktı yüzüme, gülümsedi:

— Aman ağbi, sendika dediğin ne ki senin? Sendika bizlere faydadan çok zarar getiriyor. Sendikalı arkadaşları patron birer birer tutup attı kollarından, çocuklar perişan oldular. Sendikanın ne dâvâ açtığı var, ne avukat tuttuğu... İşçiye verecek aklı bile yok. Ancak sendika idarecileri, kendi ücretlerini sağlama bağlamağa çalışıyorlar. İşçi kimin umurunda!

— Deme yahu! Yakında Toplu Sözleşme, Grev...

— Amaaan, bre ağbi! Göl'e su gelinceye kadar kurbağanın gözü patlar. Ben bugün tekrar sendikaya gireyim bil ki yarın atılmışım işten. Ne yapacak bana sendika? Hakkımı mı koruyacak, karnımı mı doyuracak? Bu sendikacılar, Menderes devrinin sendikacıları. Sendikacı değil bunlar, patronun beslemesi... Patronu koruyan hükümet kanun çıkaracak da... Öl me eşeğim ölme..

Bizim yapacağımız tek bir iş var ağbi: Patrona uşaklık yapan sendikacıları temizlemek.. Başka kurtuluş yolu yok! Türkiyede işçiyi bölenler, sarı sendikacılardır. Kimini Amerika destekler, kimini hükümet.. Sanki birşey yapacaklarmış gibi, durmadan Avrupa, Amerika seyahatine çıkarlar. Biz bu hikâyeleri çok dinledik!..

Hüseyin KORKMAZGİL

Mavi küf

Hükümetin çalışmasını — hangi çalışmasını, o da belli değil ya... — halka duyurmuyor diye Başbakanı suçlar dururlar. Efendim, Hükûmet, kendini reklâm konusunda pasif kalıyormuş. Bunu duyar da, boş oturur mu Başbakan? İşte, Ankara radyosunda konuşuyor:

— Sevgili vatandaşlarım! Tütün mahsulüne zarar veren Mavi Küf'le mücadele ediniz. Mücadele umumi olmazsa, yıkımdan kurtulamazsınız.

Ardından spiker alıyor sözü:

— 20/21 Mayıs olayı sanıklarının duruşmasına devam edildi. Olayda bazı çevrelerin parmağı olduğu anlaşılmıştır.

Ve spiker devam ediyor:

— Yemen'de hükümet darbesi yapmak isteyenler bir hafta içinde askeri mahkeme önüne getirilecekler. Olayda yabancı bir devletin parmağı olduğu anlaşılmıştır.

Şimdi, diyeceksiniz ki «Canım, Başbakan bula bula Mavi Küf'ü mü buldu konuşacak? Başka konu mu yoktu?.»

Aman dostlar, el — insaf! Şu sırada Mavi Küf'ten önemli konu mu olur? Mavi Küf götürecek memleketi... Baksanıza ne parmaklar oynuyor işlerin içinde...

ÜRKÜYORMUŞ MÜBAREK

Adamı asacaklarmış, sehpanın dibine götürmüşler. Adam bütün dilenciliğini takınmış, yalvarmağa başlamış:

— Amanı bilir misiniz, ben boynumdan gıdıklanırım beni ayaklarımdan asın...

Hikâye bu kadar .. Bundan sonrası şu:

27 Mayıs'tan ve özellikle yeni Anayasa yürürlüğe girdikten sonra ortalığı bir cayırtıdır aldı:

— Efendim, halk sosyalizm kelimesinden ürküyor, yerine başka bir kelime koyalım.

— Aman efendim, sosyal adalet de ne oluyor? Bunlar komünist lâflarıdır. Bünyemize, ananemize, anneannemize, babaannemize uygun bir lâf bulunamaz mıydı?

— Efendim, Rusya da sosyalist kelimesini kullanıyor. Baksanıza, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği diyorlar. Böylesi lâflar bizim ananemize, anneannemize, babaannemize sığmaz Sosyalizm demeden sosyalizm diyemez miyiz? Sosyal adalet demeden sosyal adalet diyemez miyiz? Halk bunlardan ürküyor...

Ve bir araba cart-curt...

Dedik ya, adamcağız boynundan gıdıklanıyormuş, lütfen ayağından ..

Gidinin kaytarıkları!... Cumhuriyet sözünü Sovyetler de kullanıyor, Demokrasi sözünü Sovyetler de kullanıyor, onlara birşey demiyorsunuz, halk onlardan ürkmüyor da, sosyalizm, sosyalist sözcüklerinden ürküyor ha?

Önce, bu «halk» dediğiniz kim?

Sonra, size kim verdi bu halkın vekilliğini?

ANAYASAYI OKUYORUM

Herkes gider Mersine, ben giderim tersine. Ankara'dan ayrılırken, dostlar,

— Gitme, dediler. Doğu'ya gitme... Bu zamanda Doğu'ya gitmek aptallıktır. Gideceksen İstanbul'a, İzmir'e, Antalya'ya, Alanya'ya git. Yat kumlara, dinlen. Ne var Allahın Doğusunda?

Doğrusu, kum deyince etlerim seğiriyordu ama, etlerimin dinlenmesinden önce yapacağım işler vardı. Ankara'nın bulvar havasından sıyrılmak istiyordum. Bulvar beni paslandırmıştı. Suçluluk duyuyordum. Ankara'ya Doğu'dan gelen işçileri gördükçe tek sorumlu ben miyim gibi titriyordum. Kısa da olsa, şöyle bir Doğu yolculuğu beni bu suçluluk duygusundan kurtaracak gibime geliyordu. Atladım otobüse.

Otobüste Malatyalı, Elazığlı, Urfalı yolcular vardı. Susuyorlardı. Eskimişlik, bezginlik, umutsuzluk akıyordu yüzlerinden. Genç yaşlarında uslanmış, yorulmuş, dünyadan ellerini eteklerini çekmiş gibi bir halleri vardı.

Yol boyunca sağlı sollu panolar. Otomobil lâstiği reklâmı yapan koca koca panolar, banka reklâmla

yun» diyordu. Gülesim yoktu ama, güldüm. Kudret gazetesi kapanalı nerdeyse bir yıl olacaktı, ama reklâmı hâlâ duruyordu oralarda. Anayasa geldi aklıma. Anayasa vardı, fakat Anayasa'ya uygun iş yoktu ortada. Çantamdan çıkarıp okumağa koyuldum Anayasa'yı: «Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamıyacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır insanın maddi ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar» diyordu Anayasa'nın 10. maddesi. Anayasa 9 Temmuz 1961'de kabul edilmişti. Ben Anayasa'yı, 1963 Haziranında Doğu'ya giden bir otobüste okuyordum. Gördüklerim, Anayasa'nın dediklerine uymuyordu. Yol boyunda köyler vardı; köy değil, küllüktü. Köylerde insanlar vardı: insan değil, paçavralar içinde kımıldanan bir takım yaratıklardı. Yol boyunda insanlar vardı; insan değil, yürüyen sefalet parçalarıydı. Sağlı sollu tarlalar vardı; bin yıl önceki Anadolu insanı, bin yıl önceki öküzlerle çift sürüyordu. Öküz küskün, insan küskün, toprak küskün

köylüler dileniyorlardı. Kemikli, sağlam yapılı, gururlu köylülerdi bunlar. Ama, yüzlerine açlığın sarılığı oturmuştu. «Üç gündür açım» diyorlardı. Bunu derken, başlarını arkaya çeviriyor, gözlerini kaçırıyorlardı. Anayasa diyordu ki, «Devlet, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar. Siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır.»

Gördüklerim, Anayasa'nın dediklerine uymuyordu.

Anayasa diyordu ki, «Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmıyan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır.»

Topraklar yüzükoyun yatıyordu. Kimi yerde yarım metre olmuştu ekin, kimi yerde sıçan kulağı kadar yükselebilmişti.

Yol boyunca küme küme insanlar vardı. Umutsuzca, bezgince serilmişlerdi toprağa. İşsizdiler. Yüzleri inasnlıktan çıkmıştı. Selâm versen, kavga edecekmiş gibi bakıyorlardı insanın yüzüne. İnançlarını yitirmişlerdi. Gördüklerim, Anayasa'nın dediklerine uymuyordu.

oturuyordu. Eskimişlik, bezginlik, kızgınlık akıyordu yüzlerinden, gözlerinden. Yabancılara kuşkuyla, kıskançlıkla bakıyorlardı.

— Bu adamlar nediye otururlar böyle? dedim. Yapacak hiçbir işleri yok mu?

— Yok, dediler. İş ne geziyor?

Oysa, Anayasa diyordu ki, «Çalışmak herkesin hakkı ve ödevidir.»

Gördüklerim, Anayasa'nın dediklerine uymuyordu. Yüzlerce, binlerce insan bomboş oturuyordu. Kimbilir kaç gündür, kaç aydır böyle oturuyorlardı? Ne yer, ne içerlerdi bu adamlar? Aile mutluluğu nasıl sağlanırdı bu koşullar altında?

Anayasa diyecek oldum, güldüler. Devlet diyecek oldum, güldüler. Sosyal adalet diyecek oldum, güldüler. Demokrasi diyecek oldum, güldüler. Ben bu gülüşten ürktüm. İyi gülmüyorlardı. Anayasa'yı bir daha, bir daha, bir daha okudum. Anayasa'nın kabul tarihi 9 Temmuz 1961'di. Ben Anayasa'yı Haziran 1963'te okuyordum.

Yapılacak hiçbir işim yoktu. Çünkü bomboş oturanlar bana gülüyorlardı. Ve Anayasa diyordu ki,